

METODOLOGIA DE LA RECERCA

Orientacions sobre el procés i la comunicació de la recerca

Núria Alturo

Activitat preliminar

Llegiu aquests treballs:

Susanna Priest (2014): "Què tenen de científic les ciències socials? La complexitat de mesurar el comportament humà". *Mètode*, 84: 57-63. Disponible a <<http://metode.cat/Revistes/Monografics/Que-es-la-ciencia/Que-tenen-de-cientific-les-ciencies-socials>>

Capítols 1 i 2 de l'opuscle de Santiago Ramon i Cajal *Reglas y consejos sobre investigación científica. Los tónicos de la voluntad* (1912)

http://cvc.cervantes.es/ciencia/cajal/cajal_reglas/capitulo_01.htm
http://cvc.cervantes.es/ciencia/cajal/cajal_reglas/capitulo_02.htm

Bibliografia bàsica

Blaxter, Loraine, Cristina Hughes i Malcom Tight (2005): *Cómo se hace una investigación*. Barcelona: Gedisa. [original: *How to research*, 1996]

Castelló, Montserrat (coord.) (2007): *Escribir y comunicarse en contextos científicos y académicos. Conocimientos y estrategias*. Barcelona: Graó.

Quivy, Raymond i Luc Van Campenhoudt (2007): *Manual de recerca en Ciències Socials*. Barcelona: Herder. [original: *Manuel de recherche en sciences sociales*, 1995]

Un bon model de treball de recerca

Bretxa, Vanessa (2014): *El salt a secundària. Canvis en les tries lingüístiques i culturals dels preadolescents mataronins en la transició educativa*. <http://tdx.cat/handle/10803/145561>

Què és fer recerca científica?

En les ciències socials, fer recerca científica és “fer treballs, anàlisis o recerques amb la finalitat de comprendre més i d’interpretar millor els fenòmens de la vida col·lectiva amb els quals s’han d’enfrontar”

(Quivy i Van Campenhoudt, [1995] 2007: 12)

“Las principales fuentes de conocimiento son: la observación, la experimentación y el razonamiento inductivo y deductivo. Obvio fuera insistir sobre tan notorias verdades. Me limitaré a recordar que en las ciencias naturales han sido ya, desde hace una centuria, definitivamente abandonados los principios apriorísticos, la intuición, la inspiración y el dogmatismo.”

(Santiago Ramón y Cajal, 1912,
http://cvc.cervantes.es/ciencia/cajal/cajal_reglas/capitulo_01.htm)

“La investigación se puede hacer de muchas maneras. Incluso una breve reseña de la bibliografía sobre el tema mostrará un número desconcertante de tipos de investigación; por ejemplo:

- la investigación pura, aplicada y estratégica;
- la investigación evaluativa, explicativa y descriptiva;
- la investigación de mercado y la académica;
- la investigación exploratoria, probatoria y centrada en la resolución de problemas;
- la investigación encubierta, antagónica y colaborativa;
- la investigación básica, aplicada, instrumental y la investigación-acción.

Estos diversos tipos o perspectivas de investigación comparten una característica esencial: todas son, o tienden a ser, una manera planificada, cautelosa, sistemática y confiable de descubrir o profundizar el conocimiento.”

(Blaxter, Hughes i Tight, 2005: 23-24)

ACTIVITAT

Quin tipus de recerca creieu que han volgut fer els autors d'aquestes tesis doctorals?

(1) La alfabetización en salud de la población española: variables relacionadas según los resultados del proyecto europeo de alfabetización en salud

La alfabetización en salud, traducción del inglés "Health Literacy" (HL), es un concepto relativamente reciente que está cobrando mayor relevancia dentro del campo de la salud. La Organización Mundial de la Salud la definió en 1998 en su Glosario de promoción de la salud como "las habilidades cognitivas y sociales que determinan la motivación y la capacidad de los individuos para poder llegar a comprender y utilizar la información de manera que promuevan y mantengan una buena salud". Aunque en sus inicios la alfabetización en salud fue estudiada fundamentalmente en el entorno del paciente, limitándose al ámbito de la atención sanitaria, hoy día resulta un concepto crucial en salud pública, abarcando el ámbito de la prevención de enfermedades y de la promoción de la salud, refiriéndose, en consecuencia, a los ciudadanos en general tengan o no una determinada enfermedad. El Consorcio Europeo de alfabetización en salud ha desarrollado una herramienta (HLS-EU-Q) para medir y analizar la alfabetización en salud de la población europea, habiendo sido utilizada en ocho países europeos.

El objetivo de esta tesis es describir los resultados de la encuesta europea sobre alfabetización en salud de la población española y comprobar, a través de un análisis estadístico avanzado, qué variables sociodemográficas presentan una relación significativa con el grado de alfabetización en salud, identificando aquellas que nos describen el perfil de la población con riesgo de tener una alfabetización inadecuada o deficiente.

(Luna Ruiz-Cabello, 2015, <http://tdx.cat/handle/10803/309753>)

(2) Anàlisi de la implantació de les TIC als museus d'Andorra. Bases per al disseny i desenvolupament d'una estratègia d'avaluació com a eina de gestió

L'ús i la incorporació de les TIC a la societat del coneixement està cada cop més estès. La tecnologia pot jugar un paper important en la posada en valor del patrimoni del segle XXI. En el cas dels museus cada cop és més evident la necessitat de diversificar l'oferta existent davant l'augment de la demanda per part dels visitants d'eines per interpretar i amb les que interactuar amb el patrimoni. L'objectiu dels museus respecte a la introducció de les TIC pot variar influenciat per factors diferents, ja sigui

la mida del museu, el tipus de tecnologia utilitzada, o l'ús que en fan els visitants. Aquesta recerca vol analitzar la integració de les TIC i l'ús que se'n fa a les institucions museístiques andorranes. Caldrà veure quin és el paper que juguen les TIC i quins serien els beneficis principals resultants de la seva introducció. La recerca presenta els objectius específics següents: (1) identificar els factors determinants en la implantació d'un projecte TIC en un museu; (2) analitzar la situació dels museus a Andorra; (3) diagnosticar el grau d'implantació de les TIC als museus d'Andorra i (4) determinar-ne la seva l'estratègia digital. La metodologia proposada és qualitativa amb instruments com els qüestionaris. Els resultats han de permetre concloure com els gestors dels museus apliquen els seus coneixements disciplinaris en la incorporació i l'ús de les TIC, i analitzar com aquestes poden esdevenir una eina per la millora de la planificació estratègica dels museus.

(Yáñez de Aldecoa, 2016, <http://tdx.cat/handle/10803/353859>)

(3) Comunicación en Prevención de Emergencias para el Público Infantil y Adolescente: hacia un nuevo modelo de gestión

Los organismos de Protección Civil diseminan información destinada a que el ciudadano se prepare ante situaciones de riesgo o emergencia. El objetivo de la presente tesis es abordar cómo estos organismos están adaptando en España sus mensajes y formatos al público concreto de la infancia y adolescencia. La investigación revisa el marco teórico que ampara este proceso, de forma específica a textos de carácter legal, y a la documentación generada por entidades extranjeras o internacionales como la FEMA o la ONU, que como actores expertos trazan una orientación clara para los distintos actores locales. La tesis también lleva a cabo entrevistas en profundidad, así como dos estudios de caso. El primero aborda los contenidos y formatos para público infantil y adolescente de las páginas webs de organismos de Protección Civil. El segundo observa los simulacros escolares, analizando el proceso de evacuación desde un punto de vista estrictamente comunicativo.

(Vilar Igualada, 2016, <http://tdx.cat/handle/10803/397777>)

(4) La batalla de la persuasió durant la Guerra Civil. El cas del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya (1936-1939)

Aquesta investigació se centra en l'estudi del Comissariat de Propaganda, l'òrgan oficial de persuasió que la Generalitat de Catalunya va crear amb l'esclat de la Guerra Civil (1936-1939). L'objectiu de la tesi és, d'una banda, reconstruir i explicar cronològicament l'activitat portada a terme

per aquest organisme. D'altra banda, la recerca també vol analitzar des d'un punt de vista comunicatiu les tècniques que va emprar, els seus objectius, els públics receptors i l'evolució que experimenta com a institució emissora. El propòsit final és definir els aspectes que caracteritzen el seu model persuasiu, partint de la hipòtesi que va executar la propaganda amb un estil particular, marcat per l'ús freqüent de mitjans i tècniques persuasives basades en la publicitat i d'altres d'inspiració anglosaxona desenvolupades durant la Gran Guerra (1914-1918). Pel que fa a l'estructura, la primera part vol aclarir conceptes claus com la propaganda i altres termes afins. La segona part exposa els antecedents comunicatius-persuasius des de l'inici de la Primera Guerra Mundial i fins el final de la Guerra Civil. La tercera part explica l'activitat del Comissariat de Propaganda a partir d'uns punts d'inflexió que vénen determinats per esdeveniments com els Fets de Maig, la instal·lació del govern de la República a Barcelona o l'arribada del front de batalla a Catalunya.

(Boquera Diago, 2015, <http://tdx.cat/handle/10803/300589>)

(5) Cross-Linguistic Communication and Public Policy: The Institutionalization of Communicity Interpreting

La interpretació comunitària és una professió en creixement en l'àmbit de la comunicació intercultural. Els intèrprets comunitaris ajuden a superar les barreres lingüístiques per facilitar l'accés als serveis a individus de cultures diferents en societats multiculturals. La seva tasca determina sovint la diferència crítica entre el gaudi dels drets bàsics i la violació dels drets bàsics. Tanmateix, la interpretació comunitària és inexistent o, en el millor dels casos, insuficient, en els contextos en què podria garantir una comunicació eficient. L'objectiu d'aquesta recerca és aportar coneixements que contribueixin a introduir en l'agenda política el tema de la comunicació intercultural efectiva i el paper de l'intèrpret comunitari en la facilitació de la comunicació. La base d'aquesta investigació és la metodologia d'estudi de casos i les teories d'anàlisi de polítiques públiques.

(García Beyaert, 2016, <http://tdx.cat/handle/10803/383765>.
Text traduït i adaptat)

Recursos per a la recerca

Recursos generals

Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació (CRAI):

<http://crai.ub.edu/ca/recursos-d-informacio>

Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació:

<http://www.fundaciorecerca.cat/>

Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC):

<http://www.icc.cat/>

Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT):

<http://www.idescat.cat>

Arxius digitals

RACO. Revistes catalanes amb accés obert:

<http://www.raco.cat/>

Institut d'Estudis Catalans. Portal de Publicacions:

http://publicacions.iec.cat/RevistesCientifiques.do?moduleName=revistes_cientifiques

Arxiu de revistes catalanes antigues (ARCA):

<http://www.bnc.cat/digital/arca/>

Directory of Open Access Journals: <http://www.doaj.org/>

Hemeroteca Científica Catalana, Institut d'Estudis Catalans:

<http://revistes.iec.cat/>

Persee: <http://www.persee.fr/web/guest/home>

JStor: <http://www.jstor.org/>

Project Muse: <http://muse.jhu.edu/>

Arxius de publicacions derivades de l'activitat universitària

Dipòsit de la Recerca de Catalunya (RECERCAT):

<http://www.recercat.cat/>

Dipòsit de la Universitat de Barcelona (Dipòsit UB):

<http://diposit.ub.edu>

Tesis Doctorals en Xarxa (TDX): <http://tdx.cat>

Revistes: comunicació

Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación (CLAC):

<http://www.ucm.es/info/circulo/>

Communication Monographs:

<http://www.tandfonline.com/toc/rcmm20/current>

Communication Research:

<http://journals.sagepub.com/home/crx>

Communication & Society:

<http://www.unav.es/fcom/communication-society/es/>

Communication Theory:

[http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1468-2885](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1468-2885)

Discourse & Communication:

<http://journals.sagepub.com/home/dcm>

Discurso y Sociedad: <http://www.dissoc.org/>

Journal of Applied Communication Research:

<http://www.tandfonline.com/toc/rjac20/current>

Llengua, Societat i Comunicació. Revista de Sociolingüística de la Universitat de Barcelona:

<http://revistes.ub.edu/index.php/lsc>

Media, Culture & Society:

<http://journals.sagepub.com/home/mcs>

Political Communication:

<http://www.tandfonline.com/toc/upcp20/current>

Treballs de Sociolingüística Catalana:

<http://revistes.iec.cat/index.php/TSC/index>

Revistes: llengua, literatura i societat

Articles de Didàctica de la Llengua i de la Literatura:

<http://www.grao.com/revistes/articles>

Caplletra: <http://www.lluisvives.com/hemeroteca/caplletra/>

Catalan Journal of Linguistics:

<http://www.raco.cat/index.php/CatalanJournal>

Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación (CLAC):

<http://www.ucm.es/info/circulo/>

Dialectologia. Revista electrònica:

<http://www.publicacions.ub.edu/revistes/dialectologiaSP2010/>

Discurso y Sociedad: <http://www.dissoc.org/>

Estudis Romànics: <http://www.raco.cat/index.php/Estudis>

Journal of Catalan Studies (1998-2004):

<http://www.uoc.edu/jocs/7/index.html>

Llengua i Ús. Revista tècnica de política lingüística:

<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs>

Els Marges. Revista de Llengua i Literatura:

<http://www.raco.cat/index.php/Marges>

Llengua, Societat i Comunicació. Revista de Sociolingüística de la Universitat de Barcelona:

<http://revistes.ub.edu/index.php/lsc>

Revista de Llengua i Dret / Journal of Language and Law:

<http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld>

Sintagma:

<http://www.sintagma.udl.cat/>

Treballs de Sociolingüística Catalana:

<http://revistes.iec.cat/index.php/TSC/index>

Revistes: classificacions i índexs d'impacte

CARHUS Plus+ 2010:

<http://agaur.gencat.cat/ca/avaluacio/carhus/>

MIAR. Matriu d'Informació per a l'Avaluació de Revistes:

<http://miar.ub.es/>

RESH. Revistas Españolas de Ciencias Sociales y Humanas:
Valoración integrada e índice de citas:

<http://epuc.cchs.csic.es/resh/>

Latindex. Sistema Regional de Información en Línea para Revistas Científicas de America Latina, el Caribe, España y Portugal:

<http://www.latindex.unam.mx/>

ERIH. European Reference Index for the Humanities:

<https://dbh.nsd.uib.no/publiseringskanaler/erihplus/>

Corpus i arxius digitals: fonts primàries

Memòria Digital de Catalunya:

<http://mdc.cbuc.cat/index.php>

Portal de Archivos Españoles: <http://pares.mcu.es/>

Biblioteca virtual Joan Lluís Vives: <http://www.lluisvives.com/>

Fons i col·leccions de la Biblioteca de Catalunya:

<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/%28offset%29/10>

Internet archive: <http://archive.org/index.php>

Gallica. Bibliothèque Numérique: <http://gallica.bnf.fr/>

Repertorio informatizzato dell'antica letteratura catalana (RIALC):

<http://www.rialc.unina.it/>

Diccionari de Textos Catalans Antics (DTCA):

<http://www.ub.edu/diccionari-dtca/>

Corpus Informatitzat del Català Antic (CICA):

<http://cica.cat/>

Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana (CTILC, IEC):

<http://ctilc.iec.cat/>

Corpus de Català Contemporani de la Universitat de Barcelona (CCCUB):

<http://www.ub.edu/cccub>

Recursos tècnics d'accés lliure o parcialment lliure

Etiquetatge i anàlisi en paral·lel de vídeo, àudio i text

Elan: <http://tla.mpi.nl/tools/tla-tools/elan/>

Programari per a l'anàlisi del contingut

Atlas.ti: <http://atlasti.com/free-trial-version/>

Ofimàtica

- LibreOffice: <https://www.softcatala.org/wiki/Rebost:LibreOffice>
- Manual d'ofimàtica i procés de la informació:
http://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/0252_AFI/AFI_0252_M05/web/html/index.html

Editor i enregistrator d'àudio

Audacity: <http://www.softcatala.org/wiki/Rebost:Audacity>

Anàlisi estadística

Goldvarb: <http://individual.utoronto.ca/tagliamonte/goldvarb.html>

La estadística: una orquesta hecha instrumento. Curso de Estadística.
Jaume Llopis Pérez:

<https://estadisticaorquestainstrumento.wordpress.com/>

Tecnologia lingüística i eines d'anàlisi de textos

Clarín: <http://www.clarin-cat-lab.org/index-ca.html>

Publicació professional de documents:

Scribus: <https://www.scribus.net/>

Convencions de presentació

Unified style sheet for linguistics (Linguistic Society of America):
http://www.linguisticsociety.org/sites/default/files/style-sheet_0.pdf

Crítèria. Espai web de correcció de l'IEC
<http://criteria.espais.iec.cat/>

Manual de estilo de Communication & Society
http://www.unav.es/fcom/communication-society/es/manual_de_estilo.php

Indicacions per a l'autor/a. Llengua, Societat i Comunicació:
<http://revistes.ub.edu/index.php/LSC/about/submissions#authorGuidelines>

Leipzig Glossing Rules (glosses d'exemples lingüístics):
<http://www.eva.mpg.de/lingua/resources/glossing-rules.php>

Xarxes i associacions d'investigadors

Comunicació:

Asociación Española de Investigación de la Comunicación:
<http://www.ae-ic.org/esp/home.asp>

European Communication Research and Education Association (ECREA): <http://www.ecrea.eu>

International Communication Association (ICA):
<http://www.icahdq.org/page/About>

Societat Catalana de Comunicació: <http://scc.iec.cat/>

Xarxes obertes:

Academia: <https://www.academia.edu/>

Researchgate: <https://www.researchgate.net/>

El procés i la comunicació de la recerca

Cal distingir:

El procés de la recerca:

- **Ruptura:** Què volem saber? Què en sabem? Des de quina perspectiva ho estudiarem?
- **Construcció:** Des de la perspectiva que hem triat, com ho analitzarem? Quins conceptes ens permetran donar compte del que volem explicar? Quines hipòtesis tenim?
- **Constatació:** recollida i observació de les dades, anàlisi de les informacions, conclusions.

La comunicació de la recerca:

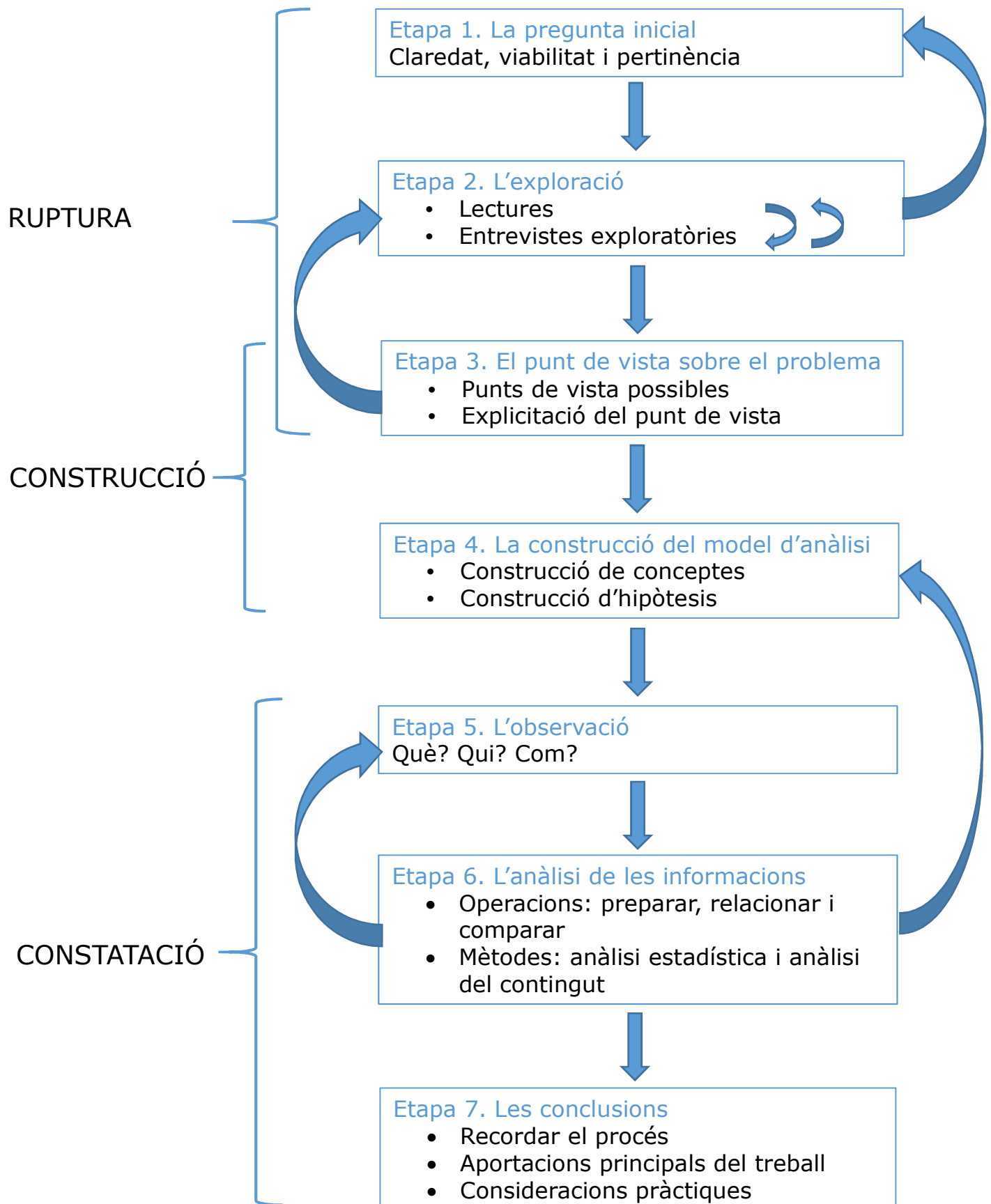
- **Àmbit:** investigador, docent, empresarial, difusió social del coneixement.
- **Gènere de discurs:** article científic, treball de batxillerat, tesi de màster, tesi doctoral, llibre especialitzat, llibre de difusió, article a la premsa, presentació oral, conferència, etc.

Els agents de la recerca:

L'investigador, l'equip de recerca, els assessors, l'estudiant, el tutor, la població estudiada (els individus).

El procés de la recerca

LES ETAPES DEL PROCÉS

(Adaptat de Quivy i Van Campenhoudt, 2007)

La recerca com a procés: ruptura

La ruptura és la primera etapa del procés recerca. És una etapa en la qual l'investigador ha de definir l'objecte d'estudi i trobar la millor manera d'abordar-lo. És una etapa de trencament, de ruptura, perquè suposa fugir de les valoracions superficials, dels prejudicis i de les idees preconcebudes que sovint condicionen la visió subjectiva sobre la realitat que volem explicar.

RUPTURA

"En ciències socials, el nostre bagatge suposadament teòric comporta múltiples paranys, ja que les idees que tenim es basen en molt bona part en les aparences immediates o en nocions preconcebudes. Sovint no són altra cosa que falses il·lusions i prejudicis. Treballar sobre aquestes premisses equivaldria a treballar damunt la sorra. Per això és tan important la ruptura, que consisteix precisament a trencar amb els prejudicis i amb les falses evidències que creen en nosaltres la il·lusió enganyosa d'entendre les coses. La ruptura és, en aquest sentit, el primer acte constitutiu del procés científic."

(Quivy i Van Campenhoudt, [1995] 2007: 23-24)

La pregunta inicial

Ha de ser clara, viable i pertinent.

Exemple:

Quines són les causes de la tria de llengües dels estudiants de l'institut Solràs a l'hora del pati?

Claredat: formulada de manera precisa (sense vaguetats, ambigüitats, contradiccions), concisa i unívoca.

Exemples de preguntes poc clares:

- *Quin impacte tenen les transformacions socials sobre la vida dels estudiants de batxillerat?*
- *Fins a quin punt les polítiques educatives expliquen que es duguin a terme grans canvis normatius no tan sols amb la finalitat de millorar l'educació, sinó també amb l'objectiu de minimitzar el risc de conflictes socials derivats de les diferències en l'accés a l'educació de qualitat?*

Viabilitat: la resposta a la pregunta suposa fer un treball que és assumible pel que fa al temps i els recursos disponibles.

Exemples de preguntes no viables:

- *Els professors de secundària dels diferents països de la Unió Europea, tenen la mateixa concepció de la qualitat docent que els dels Estats Units i el Japó?*
- *Les adaptacions cinematogràfiques, són fidels als mites de la literatura clàssica grecoromana?*

Pertinència: la formulació de la pregunta ha de conduir el treball a una comprensió del problema que es planteja. No n'hi ha prou amb una recollida acrítica d'informacions, i tampoc són pertinents els treballs que pretenen justificar un judici moral o fer prediccions sobre el futur.

Exemples de preguntes no pertinents:

- *És socialment just el model lingüístic escolar de Catalunya?*
- *Quins canvis es produiran els propers vint anys en el món de l'ensenyament?*

ACTIVITAT

A. Comenteu les preguntes que es plantegen els autors d'aquests treballs de recerca de doctorat.

La actividad asistencial es un proceso comunicativo por excelencia, cuya efectividad requiere del dominio de los preceptos metodológicos esenciales y del entrenamiento por parte del profesional sanitario, para llevar a cabo las acciones pertinentes para promover la salud, prevenir y curar enfermedades. (...) En este marco de reflexión, nos planteamos como hipótesis de trabajo que el proceso de obtención del consentimiento, aspecto nuclear de la relación clínica, adolece de deficiencias que tiene su origen en una inadecuada información y comunicación, por lo que nos planteamos como objetivo general conocer la percepción de los profesionales sobre la calidad en la comunicación y, también su repercusión sobre la seguridad del paciente y la evitación de errores médicos.

En base a estas premisas, nos hemos marcado como objetivos específicos analizar:

- 1º. Si la información proporcionada al paciente es adecuada para la toma de decisiones;
- 2º Si los profesionales se sienten implicados en el proceso de comunicación con el paciente;
- 3º. La percepción sobre el otorgamiento del consentimiento informado y el documento de instrucciones previas;
- 4º La opinión de los profesionales encuestados sobre la comunicación interprofesional y entre los diferentes niveles asistenciales.

(Pérez Carrión, 2016, <http://tdx.cat/handle/10803/397683>)

Aquest treball parteix d'una pregunta de recerca que està fonamentada en dues premisses:

Primera premissa: La interpretació comunitària facilita la comunicació autònoma entre agents que han d'interactuar per garantir el benestar d'alguna de les parts malgrat que hi hagi barreres lingüístiques.

Segona premissa: La interpretació comunitària és un tema d'interès públic.

Pregunta de recerca: Què hi ha de públic en la necessitat individual de comunicar-se autònomament malgrat que hi hagi barreres lingüístiques?

(García Beyaert, 2016, <http://tdx.cat/handle/10803/383765>.
Text traduït i adaptat)

B. En grups de tres persones, proposeu una pregunta de recerca sobre un tema relacionat amb la comunicació en l'àmbit sanitari, cultural o social. Ha de ser una pregunta clara, viable i pertinent.

L'exploració

Després d'haver formulat provisionalment la pregunta inicial, la funció de l'exploració és:

- (a) aconseguir informació de qualitat sobre l'objecte d'estudi,
- (b) descobrir la millor manera d'abordar l'objecte d'estudi.

Mètodes d'exploració:

- La lectura.
- L'entrevista exploratòria.
- Consulta de documents

La lectura

Cal no confondre les lectures exploratòries i les lectures que es fan en l'etapa d'observació.

En l'etapa d'exploració, les lectures serveixen per situar el propi treball en relació amb uns marcs conceptuals coneguts. Per exemple: la descripció lingüística de les varietats dialectals o la conceptualització literària de la ironia.

En l'etapa d'observació, les lectures constitueixen un dels procediments possibles de recollida d'informació: la recollida de dades existents. Per exemple: la recollida de dades estadístiques sobre coneixement del català o les memòries d'un escriptor.

Criteris de selecció de les lectures

1. Partir de la pregunta inicial (encara que després s'hagi de reformular).
2. Evitar la sobrecàrrega de feina.
 - a. Començar amb obres de síntesi.
 - b. Evitar les lectures repetitives.

- c. Llegir a fons i amb esperit crític uns quants textos ben triats, en lloc de fer una lectura superficial de milers de pàgines.
- 3. Consultar documents que no es limitin a presentar dades, a descriure el fenomen, sinó que aportin elements d'anàlisi i d'interpretació (que estimulin l'esperit crític i la imaginació de l'investigador, que ajudin a reflexionar).
- 4. Gestionar el temps.
 - a. Periòdicament, dedicar temps a la reflexió personal.
 - b. Periòdicament, dedicar temps a la discussió amb altres persones.
 - c. Aturar-se quan se sent fatiga mental. Descansar, canviar d'activitat, fer exercici físic.
- 5. Buscar els documents.
 - a. Deixar-se aconsellar.
 - b. No excloure cap tipus de document (els treballs que no són estrictament científics també poden aportar elements de reflexió i d'informació valuosos).
 - c. Consultar revistes especialitzades:
 - i. Aportacions recents sobre el tema.
 - ii. Revisions crítiques d'aportacions anteriors.
 - iii. Ressenyes i comentaris d'obres més recents.
 - d. Consultar bibliografies:
 - i. Bibliografies del final de llibres i articles.
 - ii. Repertoris bibliogràfics especialitzats.
 - e. Consultar l'índex, els sumaris, i la primera i la darrera pàgina, abans de decidir si es llegeix el document sencer. No cal llegir-ho tot d'entrada.

Com llegir

- 1. Fer una trama de lectura.
- 2. Fer un resum.
- 3. Fer un mapa conceptual.
- 4. Comparar les lectures.

Exemple de trama de lectura:

Trama de lectura	
Article: Priest, Susanna (2014): "Què tenen de científic les ciències socials?". <i>MÈTODE Science Studies Journal</i> , 84: 57-63.	
IDEES-CONTINGUT	REFERÈNCIES PER A L'ESTRUCTURACIÓ DEL TEXT
1. Els científics socials i del comportament, igual que altres científics, arreglen dades, les analitzen i interpreten a la llum de la teoria.	Paral·lelismes entre els científics socials i del comportament i altres científics: base teòrica.
2. Els científics socials i del comportament, igual que altres científics, arriben a conclusions amb fonament empíric.	Paral·lelismes entre els científics socials i del comportament i altres científics: empirisme.
3. Les conclusions a què arriben sumen al total del coneixement humà, en aquest cas sobre la naturalesa de l'ésser humà.	Paral·lelismes entre els científics socials i del comportament i altres científics: ningú arriba a solucions definitives.
4. Els experts en ciències socials i del comportament utilitzen "actituds" i conceptes abstractes, per exemple les "cultures" com a variables.	Arguments contra el caràcter científic de les ciències socials: l'ús de variables actitudinals, abstractes i culturals fa que la ciència social es consideri subjectiva, i per tant poc científica.
5. Algunes de les teories utilitzades en les ciències socials, com el concepte de grans teories enunciat pel sociòleg Robert K. Merton (1968), són difícils d'establir o refutar definitivament.	Arguments contra caràcter científic de les ciències socials: dificultat d'establir o refutar definitivament algunes de les seves teories
6. La ciència social té moltes característiques que la defineixen clarament com a científica, com també d'altres que podrien qüestionar aquest qualificatiu	Hi ha arguments favorables i contraris al caràcter científic de les ciències socials.

L'entrevista exploratòria

La finalitat de les entrevistes exploratòries no és verificar unes hipòtesis ni recollir o analitzar unes dades concretes, sinó obrir pistes de reflexió i prendre consciència de les dimensions del problema que ens hem plantejat en la pregunta inicial.

Fer l'entrevista

- Cal tenir una actitud oberta, molt receptiva i poc directiva.
- S'han de fer poques preguntes.

L'excés de preguntes crea a l'entrevistat la sensació que li estem demanant respostes concretes, i en lloc de parlar-nos de les seves experiències i pensaments tendeix a donar respostes cada vegada més curtes i menys interessants.

- Cal afavorir que l'entrevistador tingui la sensació que parla del que li interessa, i que controla el desenvolupament dels temes.
- L'entrevistador només ha d'intervenir de tant en tant.

Per centrar el tema, per mantenir la dinàmica, per estimular la persona entrevistada a aprofundir en algun aspecte important del tema.

- Les intervencions de l'entrevistador han de tenir un formulació tan oberta com sigui possible.

Exemples de preguntes:

Oberta (convida a donar una resposta general o lliure). Exemple: "Què troba més interessant de...?"

Per clarificar la informació (per aconseguir una informació específica o una resposta més completa). Exemples: "Podria parlar una mica més de...?", "Abans ha dit que... Podria concretar més?", "Què vol dir exactament quan diu que...?"

Per resumir (per recapitular, puntualitzar, focalitzar). Exemple: "Si l'he entès bé, vol dir que...?"

Estratègiques (per canviar o deixar de banda un tema, o per recuperar un tema que s'ha abandonat). Exemples: "Podem deixar de moment aquest tema i passar a...?", "Encara no hem parlat de...", "Què opina de...?", "Abans deia que cal tenir en compte dos aspectes. M'ha parlat del primer; quin seria el segon?"

Reflexives (per estimular la reflexió o estimular que apareguin altres perspectives). Exemple: "Estic pensant si seria útil parlar de..."

Hipotètiques (per indagar sobre un punt concret sense comprometre l'entrevistat). Exemple: "Si es donessin aquestes circumstàncies... Què li sembla que passaria...?"

Per contrastar amb la realitat (per ajudar l'entrevistat a explicar les seves idees d'una manera concreta). Exemple: "Com funcionaria això en la pràctica...?"

- Els silencis durant l'entrevista són necessaris.

És habitual que els entrevistadors novells s'inquietin en moments de silenci i sentin la necessitat de dir alguna cosa. No hem de tenir por als silencis: serveixen perquè la persona entrevistada reflexioni sense pressa, recordi coses i se senti més lliure. Cal respectar els moments de silenci i evitar la temptació de fer preguntes que ofegaran la lliure expressió de l'interlocutor. És preferible somriure o expressar receptivitat amb la mirada i una posició corporal relaxada.

- L'entrevistador no s'ha d'implicar en els continguts de l'entrevista.

No hem de crear controvèrsia ni expressar la nostra opinió, encara que estiguem d'acord amb l'opinió de la persona entrevistada: si mostrem acord l'entrevistat s'hi pot acostumar i interpretar qualsevol actitud de reserva com una manifestació de desaprovació.

- El lloc i altres condicions del context on fem l'entrevista han de ser adequats.

És difícil que l'entrevistat parli amb sinceritat i a fons en presència d'altres persones, o en un espai sorollós o incòmode, o si sona el telèfon cada cinc minuts, o si té pressa per anar a fer una altra cosa i mira el rellotge cada cinc minuts. Se l'ha d'avisar prèviament de la durada de l'entrevista (una hora més o menys), encara que si després, si el tema l'interessa prou, accepti (o ens demani ell mateix) allargar-la més. Això passa sovint, així que l'entrevistador també ha de procurar anar a l'entrevista sense tenir pressa.

- Durant l'entrevista cal evitar prendre notes sistemàticament.

Això distreu l'interlocutor, que també pot tenir la sensació que el ritme amb què prenem les notes és directament proporcional a l'interès que ens suscita la conversa.

Es poden anotar paraules de tant en tant, amb la finalitat d'estructurar l'entrevista (aspectes que cal aclarir, temes en què cal aprofundir, temes pendents, etc.).

- Cal enregistrar les entrevistes.

Es poden usar magnetòfons petits que funcionen amb piles i caben a la butxaca. Són aparells discrets que no impressionen l'entrevistat i que fan que se n'oblidi al cap de cinc minuts. És convenient posar piles noves abans de cada entrevista.

Abans d'enregistrar cal demanar permís i comprometre's a tres coses: respectar l'anonimat, no fer circular mai les cintes, i esborrar-les després d'haver-les analitzat. Si expliquem bé la finalitat de les entrevistes normalment ens autoritzaran a fer l'enregistrament.

Si les entrevistes no tenen una funció exploratòria, sinó de recollida de dades (per exemple, per analitzar la varietat lingüística del parlant), cal que li demanem un consentiment escrit per a la utilització de les dades amb finalitat de recerca, en les condicions que siguin necessàries.

Treure profit de l'entrevista

- Les entrevistes ens han d'ajudar a no moure'ns en una direcció equivocada, que pot ser el producte inconscient dels nostres prejudicis i idees preconcebudes.
- Les discrepàncies i contradiccions en els punts de vista de les diverses persones entrevistades poden fer aflorar qüestions que no havíem previst i ajudar-nos a plantejar el problema de manera més assenyada.
- Convé escoltar els enregistraments diverses vegades. Mentre escoltem, cal prendre nota de les idees i els suggeriments que van sorgint. Cal reflexionar sobre què volen dir les contradiccions i les diferències en els punts de vista. Cal estar atent a qualsevol detall que posi de manifest alguna dimensió oculta (però important) del problema.

El punt de vista

El punt de vista és la perspectiva que decidim adoptar per tal d'estudiar el problema que hem plantejat en la pregunta inicial. Normalment suposa l'adopció d'un marc teòric establert, que és una manera determinada d'interrogar-se sobre els fenòmens que volem analitzar.

"La tria d'una problemàtica [punt de vista] no és casual, ni depèn exclusivament de la inspiració de l'investigador. Tot investigador és membre integrant de la seva societat i de la seva època, amb els problemes, els esdeveniments, els debats, les sensibilitats i els corrents de pensament propis d'aquesta societat i d'aquesta època. La recerca en ciències socials contribueix a produir tots aquests elements, i alhora se'n veu influenciada. L'investigador té la responsabilitat d'aclarir al màxim totes les dimensions de les diverses perspectives: tan sols així podrà arribar a ser veritablement creatiu."

(Quivy i Van Campenhoudt, [1995] 2007: 94)

La definició del punt de vista de la recerca es fa en dos temps:

1. Aclarir quins són els punts de vista sobre el problema.
2. Definir el punt de vista propi.

Aclarir quins són els punts de vista sobre el problema

Es tracta de veure quins són els diversos enfocaments possibles del problema, tot aclarint-ne les característiques fonamentals.

Exemple:

Treball de recerca sobre l'expressió "sisplau".

Punts de vista possibles:

1. Gramaticalització:
 - a) La gramaticalització d'estructures condicionals.
 - b) El desenvolupament de marcadors de l'actitud del parlant.
2. Pragmàtica:
 - a) El paper de l'entonació en l'expressió de les actituds del parlant.
 - b) La relació entre "sisplau" i els tipus d'acte de parla en què es realitza.
 - c) La variació en l'ús de "sisplau" en relació amb els tipus de text i els gèneres de discurs.
 - d) Els marcadors de cortesia.
3. Gramàtica del discurs:

La relació entre la posició sintàctica dels marcadors discursius i la seva funció.
4. Gramàtica de construccions:

El desenvolupament de formes estereotipades a partir de l'estructura bàsica si+DATIU+plau ("si a Déu plau", "si us plau per força")
5. Lexicografia:

L'acceptabilitat de "sisplau" en el diccionari normatiu.

És difícil que un punt de vista concret sobre el problema s'inscrigui de ple i de manera unívoca en una perspectiva teòrica específica. És possible, i habitual, que es combinin diverses perspectives teòriques. Hem de tenir en compte que les realitats que estudiem són realitats complexes, i que diferents perspectives teòriques poden ajudar-nos a comprendre dimensions diferents del problema que estem estudiant.

"Una bona recerca és aquella en la qual allò que té prioritat és l'objecte d'estudi, i no els recursos teòrics. Aquests, en definitiva, són eines indispensables per fer que la realitat esdevingui intel·ligible, però en definitiva tan sols eines o instruments. I això no equival pas a menystenir el treball teòric, sinó al contrari: vol dir que es fa servir la teoria d'una manera dinàmica, i no rígida, per trobar els punts de referència i les línies de força del treball d'aclariment, de tal manera que es pot afirmar que el bon investigador és aquell que, tot i tenir una cultura teòrica sòlida, sap 'oblidar-se de la teoria' en el decurs de la recerca, per limitar-se a aprofitar-ne els recursos en el moment en què es necessiten."

(Quivy i Van Campenhoudt, [1995] 2007: 12)

Definir el punt de vista propi

La definició del punt de vista propi és una fase decisiva de la recerca. Suposa triar i elaborar l'orientació teòrica de la investigació i definir-ne les línies de força. És el que atorga a la recerca la seva coherència i la seva capacitat de descoberta; és a dir, el que permet estructurar les anàlisis sense encotillar-les en un punt de vista excessivament rígida.

Definir el punt de vista propi suposa:

- Triar una orientació teòrica.

L'orientació teòrica determina com ens relacionem amb l'objecte d'estudi. Definir el punt de vista suposa, per tant, establir com s'articulen aquestes dues dimensions de la recerca que es constitueixen recíprocament: la perspectiva teòrica (la mirada) i l'objecte de recerca (allò que mirem).

Exemple: estudiar diacrònicament els canvis formals i funcionals (mirada) de l'expressió "sisplau" (allò que mirem).

- Explicitar el marc conceptual de la recerca.

Descriure el marc teòric en què hem decidit inserir el procés de la investigació; és a dir: indicar quins són els conceptes fonamentals i les seves relacions, i construir un sistema conceptual adient a l'objecte de recerca.

Això es pot fer de dues maneres:

(a) Triar un marc teòric ja existent, ben treballat i ben entès, que sigui vàlid per al problema que s'estudia.

(b) Recórrer a diversos marcs teòrics diferents. Aquesta possibilitat és poc aconsellable per als investigadors inexperts en general, ja que cal una comprensió acurada dels diversos marcs teòrics que es tenen en compte per poder construir un sistema conceptual que els integri. No es tracta d'utilitzar aquestes teories de manera global, ni tampoc de construir una mena de superteoria que ho encabeixi tot; fer això pot fer que es perdi la capacitat explicativa de les teories.

Exemple: Teoria de la Gramaticalització i Teoria dels Actes de Parla.
Conceptes: gramaticalització, subjectivitat, marcador d'actitud, canvis formals, canvis funcionals, estructura condicional, actes de parla.

- Reformular la pregunta inicial.

Els investigadors novells cometen sovint l'error de voler abastar massa coses, de ser massa ambiciosos. L'explicitació del punt de vista ajuda a prendre consciència de la necessitat de limitar l'abast del treball, i per tant de reformular la pregunta inicial.

La delimitació de l'abast del treball ha d'afectar:

- L'objecte d'estudi.
- La perspectiva teòrica.
- La metodologia de treball.

Reformular la pregunta inicial suposa normalment concretar-la més d'acord amb l'opció teòrica que s'ha triat.

Exemple:

Pregunta inicial: "Com ha canviat la forma *sisplau* al llarg del temps?"

Pregunta inicial reformulada:

"La forma actual *sisplau* és una forma gramaticalitzada?"

La recerca com a procés: construcció

La construcció és la segona etapa del procés recerca, quan ja hem completat la fase de ruptura. És a dir, en arribar a aquest punt l'investigador ja ha de tenir una visió clara sobre el fenomen que vol estudiar i la perspectiva des de la qual se'l mirarà.

CONSTRUCCIÓ

"Aquesta ruptura només es pot efectuar a partir de la referència a un sistema conceptual organitzat, susceptible d'expressar la lògica que l'investigador considera que presideix el fenomen que estudia. Gràcies a aquesta teoria esdevé capaç de construir unes proposicions explicatives del fenomen que està estudiant, i pot preveure el pla de recerca que li farà falta, les operacions que haurà de realitzar i les conseqüències que lògicament li cal esperar al final de l'observació. Sense aquesta construcció teòrica no hi hauria cap experimentació vàlida possible."

(Quivy i Van Campenhoudt, [1995] 2007: 24)

La construcció del model d'anàlisi

La **construcció del model d'anàlisi** és l'eina que ens permet proposar proposicions explicatives del fenomen que estem estudiant i preveure el pla de recerca que ens caldrà seguir.

Per construir el model d'anàlisi cal:

1. Construir els conceptes.
2. Construir les hipòtesis.

La construcció dels conceptes

Construir els conceptes és elaborar una construcció abstracta que ens ajudi a explicar la realitat des del punt de vista que hem triat. És una eina que ens ajuda a comprendre i donar compte de la realitat.

CONCEPTES	REALITATS EXPLICADES
Triangle	Realitat de dues dimensions (superfície).
Cub	Realitat de tres dimensions (volum).
Sexi	Persona sexualment atractiva
Canvi lingüístic	Diferències en la forma de la llengua d'una comunitat de parla en períodes històrics diferents.
Novel·la	Recreació literària de fets reals o imaginaris.
Narrativa oral	Recreació espontània de fets viscuts o coneguts.

Cada **concepte** pot tenir diverses **dimensions** que són específiques per a cada concepte i que depenen de la perspectiva d'anàlisi que hem triat en l'etapa anterior del procés de recerca. Per entendre el concepte *sexí*, per exemple, podríem tenir en compte la dimensió social (els models estètics socials), la psicològica (l'actitud de la persona que és considerada sexí) i la física (les característiques físiques concretes).

Però per construir el model d'anàlisi no en tenim prou amb identificar i comprendre els conceptes i les seves dimensions. Necessitem també algun element que ens permeti observar directament la realitat. És a dir, necessitem **indicadors**. Per exemple: els arguments amb què la premsa escrita qualifica de sexí un personatge conegut (que poden ser indicadors dels models estètics socials), o la descripció que fan

del seu propi atractiu sexual els individus que observarem mitjançant instruments com una entrevista o una enquesta (que pot ser un indicador de la dimensió psicològica del concepte sexi).

És important mantenir el punt de vista que s'ha definit en l'etapa anterior: el que volem és explicar un aspecte de la realitat des d'una perspectiva determinada. No ho volem explicar tot.

També és important saber recuperar el treball exploratori que s'ha fet prèviament: alguns conceptes bàsics ja hauran aparegut en l'etapa d'exploració, i ara ens serviran per construir el model.

També cal tenir en compte que un model d'anàlisi no és una taxonomia. Per exemple: el mite d'Èdip i el mite d'Afrodita NO SÓN dimensions del concepte mitologia grega, sinó exemplars de la llista de mites. Per entendre el concepte de mitologia grega hem de tenir en compte dimensions com la religiosa (el paper dels mites en el sistema de creences de la cultura grega) o la irrealitat del mite (que el distingeix de la crònica de fets històrics).

Per construir els **conceptes** cal:

1. Determinar les **dimensions** del concepte que són susceptibles d'explicar la realitat.
2. Definir els **indicadors** que ens permetran mesurar les dimensions.

Hi ha dues maneres de construir els conceptes:

1. **Inductiva** (conceptes operatius aïllats)
2. **Deductiva** (conceptes sistèmics)

Construcció inductiva: a partir d'observacions directes o d'informacions recollides per altres.

Exemples:

CONCEPTE: Religió

DIMENSIONS	INDICADORS
Experiència	• Aparicions • Sensació d'haver estat en comunicació amb Déu • Sensació d'una intervenció de Déu en la pròpia vida
Ideologia	• Creença en Déu • Creença en el dimoni • Creença en l'infern • Creença en la Trinitat
Ritual	• Pregària • Missa • Sagraments • Pelegrinatges
Conseqüències	• Perdonar els que t'han fet mal • No defraudar Hisenda • Dissimular els defectes d'un cotxe usat per treure'n un bon preu

(C. Glock. Explicat per Quivy i Van Campenhoudt, [1995] 2007: 121-123)

CONCEPTE: Gramaticalització

DIMENSIONS	INDICADORS
Canvis formals	• Desapareix el requisit de concordança entre la persona lògica del destinatari i la persona gramatical del complement datiu • Reducció fonològica • Reducció del nombre de formes de datiu en la construcció <i>si...plau</i> • Admissió de regles de creació lèxica • Canvis sintàctics
Canvis funcionals	• Debilitació de les restriccions contextuais inicials (actes de parla directius, interaccions entre almenys dos parlants, orientats en benefici del parlant) • Diversificació dels gèneres de discurs que admeten les variants de <i>sisplau</i> • Adquireix la funció de marcadors discursius

(Adaptat d'Alturo i Chodorowska-Pilch, 2009)

Construcció deductiva: a partir de la reflexió raonada sobre les relacions entre els elements d'un sistema; és a dir, fent servir la deducció, l'analogia, les oposicions, les implicacions, etc.

Pot ser que s'inspiri en el comportament d'objectes reals i els coneixements previs sobre aquests objectes, però es projecta en un marc de pensament més global, en un paradigma.

Exemples:

CONCEPTE: Actor social

DIMENSIONS:

- Cooperació (la capacitat cooperativa de l'actor)
- Conflicte (la capacitat que té l'actor d'influenciar la gestió de la producció en el marc d'una relació conflictiva)

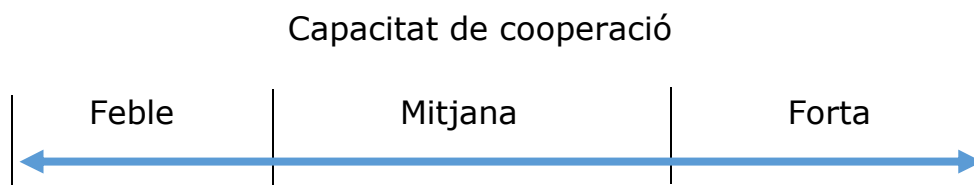
Dimensió **cooperació**:

COMPONENTS	INDICADORS
Els recursos, els mitjans de què disposen els actors per cooperar	• Capitals o altres mitjans materials • Qualificacions • Títols acadèmics • Competències o capacitats personals • Experiència
La pertinència dels recursos (si són útils per a l'altra part)	• Tipus de qualificació • Escassetat de la qualificació en el mercat de treball • Nivell d'estudis • Experiència adquirida • Evidències dels recursos disponibles: títols, certificats, cartes de recomanació
El reconeixement del valor del canvi (si els actors de la cooperació reconeixen els recursos com a recursos pertinents; per exemple, si una qualitat no està garantida per un títol oficial o una entitat de prestigi per part del seu valor)	• Títols • Certificats • Cartes de recomanació • Pertànyer a una família d'anomenada • Haver estudiat en un centre particularment famós

El respecte a les normes (si els recursos es mobilitzen d'acord amb les normes de la cooperació en l'acció col·lectiva)	• Respecte a la jerarquia • Respecte a les normes • Respecte als costums
El grau d'implicació en l'acció col·lectiva (diferents maneres de respectar les normes i la societat del sistema amb el qual es coopera: des de la conformitat passiva a la cooperació crítica)	Els indicadors varien en cada organització, i segons les posicions que els actors ocupen en el si de l'organització. Per exemple: • En un banc, mantenir-se serè i somrient per molt desagradable que sigui el client. • En un institut, participar un professor voluntàriament en les tasques de gestió o de dinamització cultural no remunerades.

(Explicat per Quivy i Van Campenhoudt, [1995] 2007: 123-127)

La informació combinada dels indicadors permet avaluar la capacitat de cooperació d'un actor social, i situar-la per exemple en una eix com aquest:

La construcció de les hipòtesis

"No hi ha observació o experimentació sense hipòtesis prèvies. Si no són explícites, les hipòtesis són implícites, o, encara pitjor, inconscients. I si no estan explicitades, condueixen a carrerons sense sortida: les informacions recollides són fragmentàries, parcials o senzillament inaprofitables, i no fan altra cosa que confirmar els prejudicis inconscients que han orientat la recopilació de dades."

(Quivy i Van Campenhoudt, [1995] 2007: 24)

- Una hipòtesi **és una proposició que enuncia una relació entre dos elements**, que poden ser conceptes o fenòmens.

Exemples:

1. "L'agitació estudiantil a França és portadora d'un moviment social capaç de lluitar, en nom d'objectius generals, contra una dominació social" (Alain Tourain, sociòleg, 1978)

Relaciona:

- un fenomen: l'agitació estudiantil
- un concepte: moviment social

2. "El procés d'obtenció del consentiment informat en medicina té deficiències que es deriven d'una informació i una comunicació inadequades". (Pérez Carrión, 2016)

Relaciona:

- un fenomen: el procés d'obtenció del consentiment informat
- un fenomen: la informació i la comunicació inadequades entre metge i pacient.

3. "Les rutines de parla prototípiques (ex. *Bon profit; Ara hi corro*) no s'han de considerar expressions lexicalitzades vinculades a situacions comunicatives més o menys estandarditzades (Coulmas, 1981), sinó formulismes que tendeixen gradualment a la subjectivitat, com els marcadors pragmàtics o les interjeccions". (Bladas, 2012)

Relaciona:

- un concepte: rutines de parla
- un concepte: subjectivitat.

- Una hipòtesi **és una proposició provisional**, una presumpció que caldrà verificar.

“Mai no es pot demostrar la veritat d’una hipòtesi. Tard o d’hora les hipòtesis estan destinades a ser totalment o parcialment invalidades, i substituïdes per altres hipòtesis més afinades, més d’acord amb els resultats d’unes observacions cada cop més precises i rigoroses. (...)”

Un investigador no s’ha d’encaparrar mai a voler demostrar el valor objectiu de les seves hipòtesis. Al contrari, ha de procurar veure’n totes les limitacions. No es tracta de defensar les hipòtesis, sinó de millorar-les: la qual cosa vol dir que són provisionals, i que són discutibles.”

(Quivy i Van Campenhoudt, [1995] 2007: 145)

- Una hipòtesi **s’ha de poder verificar empíricament**.
Ha d’estar formulada en uns termes que es prestin a ser observats: ha d’indicar, directament o indirectament, quin tipus d’observacions cal fer, i quin tipus de relacions cal comprovar entre aquestes observacions, per tal de poder-la confirmar o invalidar.
- Una hipòtesi **ha de ser falsable**.
 - S’ha de poder verificar repetidament; en altres contextos.
 - S’ha de poder contradir. Ha d’admetre uns enunciats alternatius susceptibles també de verificació.

ACTIVITAT

En grups, proposeu un model d'anàlisi per a la pregunta de recerca que heu proposat en l'activitat anterior. Atès que no hem fet un treball exploratori, la proposta que feu haurà de ser necessàriament general i amb bona dosi d'imaginació. El que és important d'aquesta activitat és que us serveixi per reflexionar de manera pràctica sobre els conceptes que hem comentat en aquesta secció del taller.

Si ho preferiu, en lloc de treballar amb la vostra pregunta de recerca també podeu reflexionar sobre la construcció de model d'anàlisi que fa l'autor d'aquesta tesi doctoral:

El meu objectiu general és oferir respostes a la pregunta de recerca que he presentat més amunt: "Què és públic en la necessitat individual de comunicació autònoma malgrat l'existència de barreres lingüístiques?". Aquesta pregunta apunta al fet que cal una comprensió millor de l'essència del problema social. Plantejar-se què és públic en una necessitat individual convida a reflexionar en diversos nivells. És una pregunta, de fet, que té moltes facetes, i en la meua recerca m'ocupo dels diversos components de cada faceta. Què fa que la comunicació autònoma quan hi ha barreres lingüístiques sigui un tema d'interès públic? Què caldria fer en l'esfera pública en relació amb aquest tema? Què es pot fer des de la societat? Totes aquestes preguntes contribueixen a entendre millor com es pot portar aquest tema a l'agenda política, cosa que, com espero demostrar, és el pas més fonamental perquè la interpretació comunitària s'institucionalitzi.

(García Beyaert, 2016, <http://tdx.cat/handle/10803/383765>.
Text traduït i adaptat)

La recerca com a procés: constatació

La constatació o experimentació és l'acte del procés de recerca que ens permetrà contrastar el nostre model d'anàlisi amb la realitat (amb les dades) i verificar empíricament les nostres hipòtesis.

L'observació

En l'etapa d'observació l'investigador ha de fer-se tres preguntes:

1. Què cal observar?
2. Qui cal observar?
3. Com cal observar?

QUÈ?

Cal observar la mena de dades que defineixen els indicadors del model d'anàlisi.

QUI?

Cal limitar i explicitar el **camp d'anàlisi**: per exemple, el període de temps que s'està estudiant, la zona geogràfica (en un estudi dialectal, per exemple), l'organisme (un institut concret si estem estudiant les llengües de relació dels alumnes, per exemple), els individus que es tindran en compte (només els alumnes de l'institut que tenen el català com a llengua estrangera, o tots els alumnes), etc.

És important delimitar bé el camp d'anàlisi. Cal tenir en compte que els investigadors principiants tendeixen a triar el camp d'anàlisi sense delimitar-lo prou, i això els porta sovint a l'anàlisi superficial de moltes dades, en lloc de fer un estudi més precís aprofundit de dades més concretes.

Dos conceptes metodològics importants, en relació amb el QUI, són el concepte de **població** i el concepte de **mostra**.

Població: el conjunt d'unitats que integren el camp d'anàlisi, que poden ser persones, organismes o altres objectes. Per exemple: el conjunt d'alumnes d'un institut, el conjunt d'instituts del sistema d'educació secundària de Catalunya, etc.

Mostra: una selecció representativa de la població estudiada.

De vegades convé **estudiar tota la població**: per exemple si volem estudiar la distribució geogràfica dels antropònims de Catalunya, o si estem estudiant els usos socials de català dels alumnes de la classe d'acollida de l'institut.

Altres vegades convé **estudiar una mostra representativa de la població**. És el que fem quan la població és molt nombrosa i cal recollir moltes informacions sobre cada individu (per exemple, si estudiem el dialecte d'una població de 3000 habitants); o quan estudiar una mostra representativa és suficient per obtenir una imatge que reflecteixi globalment el que passa en el conjunt de la població.

També és possible (i es fa sovint) **estudiar alguns elements que no són estrictament representatius, però que són característics de la població**. Per exemple, si volem estudiar la diferència en els usos de l'estil directe i l'estil indirecte en la llengua oral i la llengua escrita informal podem triar algunes converses col·loquials i algunes mostres de xats i fòrums d'internet.

COM?

Pensar en el com de l'observació suposa posar en marxa tres operacions: l'elaboració dels instruments d'observació, la provatura dels instruments d'observació i la recollida de dades.

1. Elaborar l'instrument d'observació

L'observació pot ser **directa** o **indirecta**.

En l'**observació directa** l'investigador recull ell mateix les informacions que necessita, sense que els individus que són observats intervinguin en la producció de la informació. És el que fem, per exemple, en l'anàlisi de textos escrits, o quan observem dades orals enregistrades que s'han produït amb una finalitat aliena a la recerca.

En l'**observació indirecta** l'investigador s'adreça a l'individu per tal d'obtenir-ne informació. És el que va fer, per exemple, William Labov a Martha's Vineyard, quan preguntava en uns grans magatzems en quin pis podia trobar un tornavís (pretenia observar el so final de "fourth" -4th floor-). O en el que fa amb entrevistes i enquestes. La informació que s'obté en aquest cas és menys objectiva; les preguntes que fa l'investigador i les respostes de l'individu poden ser font de distorsió (com per exemple quan un informant d'un estudi dialectal ens diu que

aquesta expressió no la diu mai, i després, en la conversa informal, podem sentir com la diu).

2. Provar l'instrument d'avaluació

La provatura de l'instrument d'avaluació és important especialment en el cas dels qüestionaris i enquestes. En el cas dels qüestionaris el guió de les preguntes no és a les mans de l'entrevistador, sinó que és el mateix informant qui llegeix i respon el qüestionari. En les enquestes pot fer les preguntes l'enquestador, però són preguntes predeterminades, i sovint hi ha diversos enquestadors treballant alhora, de manera que **cal que la formulació de les preguntes sigui molt precisa**.

Exemples de preguntes que NO SÓN PROU PRECISES:

- *La teva família parla català? Sí o no?*

És una pregunta imprecisa perquè ho és el terme "família". Es refereix als pares?, als pares i germans?, a tots els parents?

- *Els teus pares parlen català? Sí o no?*

Si un el parla i l'altre no, és possible que les respostes que obtinguem en la mateixa situació siguin diferents: algú dirà que sí perquè almenys un dels dos el parla; i un altre dirà que no perquè no el parlen tots dos.

A part de la precisió, també **és important que la persona a qui demanem informació estigui realment en condicions de proporcionar-la**: l'ha de conèixer, i no s'ha de trobar en una situació que li faci sentir la necessitat d'amagar-la. Això pot passar, per exemple, en estudis sobre actituds lingüístiques: en un treball de recerca sobre els usos socials del català dels alumnes de l'aula d'acollida de l'institut és molt possible que algun alumne a qui enquestem no gosi dir que no fa servir mai el català, o que no li agrada parlar-lo. En aquests casos potser seria preferible optar per instruments d'avaluació diferents: l'observació directa per exemple; o un test d'actituds a partir de l'escolta d'una mateixa veu que parla llengües o varietats diferents.

La provatura també **serveix per detectar preguntes que provoquen reaccions afectives o ideològiques**. Per exemple, la pregunta "el català està perseguit a Catalunya?" pot generar un fort desacord entre els qui creuen que sí i els qui creuen que no, i fer-nos obtenir

una resposta que no ens ajuda a aprofundir en el que realment volem comprendre de la situació que estem estudiant.

També **serveix per detectar preguntes en què la resposta no es correspon al tipus d'informació que es vol obtenir**: per exemple quan en una enquesta dialectològica preguntem sobre l'ús d'una forma morfològica que hem inserit en un exemple, i aquest exemple conté una paraula poc familiar que fa que l'informant respongui que ell no fa servir aquella expressió.

I, finalment, **ens permet detectar preguntes que poden ser desagradables o incòmodes per als informants**. En aquests casos, no hem de prescindir necessàriament d'aquestes preguntes, però sí que hem d'evitar posar-les al principi del qüestionari.

Pel que fa a les **entrevistes semiestructurades**, la provatura de les preguntes no és tan important, perquè es tracta de preguntes obertes. En aquest cas, el que **és important és que l'entrevistador s'entreni** a estar concentrat i tenir l'habilitat de fer parlar l'entrevistat. Una bona manera de fer-ho és escoltar entrevistes que fan altres, o gravar algunes entrevistes pròpies i després escoltar-les amb atenció per veure el que s'està fent bé i el que es pot millorar.

3. Recollir les dades

Es tracta ara d'aplicar l'instrument d'observació per obtenir i ordenar les informacions que ens proporcionen els informants o les unitats d'observació de la mostra.

Quan la informació és directament accessible l'obtenció no planteja generalment altres problemes que la selecció i organització de la informació (com en l'observació d'usos orals o escrits preexistents de la llengua, o quan recollim dades estadístiques existents, documentació audiovisual, etc.). Hi pot haver casos de documentació poc accessible, o que exigeixen la sol·licitud de permisos (per exemple, per consultar manuscrits antics de propietat privada).

En l'observació indirecta podem trobar-nos amb la resistència dels individus a respondre, amb desconfiança, amb poques ganes de col·laborar si no hi veuen un benefici personal, etc. En aquest cas cal saber convèncer. Enviar qüestionaris per correu o posar-los en línia a internet, per exemple, pot fer que als informants els faci mandra respondre. Si es fa, s'ha de mirar que la presentació sigui atractiva, i que hi hagi una presentació clara, concisa i motivadora.

Exemple d'observació en un treball de literatura:

A partir d'un treball de Cortés (2011)¹ sobre la importància del poeta valencià Xavier Casp podem il·lustrar com es pot treballar en l'etapa d'observació d'una recerca sobre literatura.

Les etapes inicials del procés sembla que han portat, en aquest treball, a definir la pregunta inicial, el punt de vista i el model d'anàlisi següents:

Pregunta inicial: El poeta valencià Xavier Casp és un autor rellevant de la literatura catalana contemporània?

Punt de vista: El paper de la crítica literària en el reconeixement dels autors.

Model d'anàlisi:

(a) Conceptes:

CONCEPTES	DIMENSIONS	INDICADORS
Poeta valencià		Nascut a València
Literatura catalana contemporània		- Escriu en català - Escriu després de la guerra civil
Autor rellevant	Influència en altres autors	
	Reconeixement del públic	- Premis concedits en vida - Traduccions dels seus textos a altres llengües
	Ben valorat per la crítica de la seva època	Contingut laudatori dels textos sobre Casp durant els anys en què publica (1943-1966)
	Ben valorat per la crítica actual	Contingut laudatori dels textos sobre Casp (actuals)

(b) Hipòtesi: El poeta valencià Xavier Casp és un autor rellevant.

¹ Adaptat de Cortés, Santi (2011): "El poeta valencià Xavier Casp i els seus crítics (1943-1966)". *Estudis de llengua i literatura catalanes, LXIII. Miscel·lània Albert Hauf*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 221-231.

1. Què cal observar?

A partir de la hipòtesi principal:

- Indicadors del concepte "el poeta valencià Xavier Casp"
- Indicadors del concepte "autor rellevant"

A partir de les hipòtesis complementàries:

No n'hi ha cap de definida. Podrien ser, per exemple:

- Zones geogràfiques de distribució de textos poètics en llengua catalana entre 1943 i 1966.
- Relació personal entre l'autor i els seus crítics.

2. Qui cal observar?

- L'obra publicada per Casp entre 1943 i 1966, el període d'existència de l'editorial Torre. És en aquest període que Casp concentra la seva producció més coneguda, que és alhora la més analitzada per la crítica del seu temps.
- Treballs sobre l'obra de Casp en aquest mateix període.

Quines informacions cal recollir?

Sergi Cortés opta per la tercera possibilitat : *estudiar uns components no estrictament representatius, però característics de la població.*

"sobretot pròlegs i articles d'autors pròxims, lligats sovint als àmbits intel·lectuals o cristians de l'oposició cultural antifranquista"

3. Com cal observar?

- Observació directa:
Les opinions dels analistes de l'obra de Casp s'observen directament, sense intervenció de l'investigador a través d'entrevistes o altres formes de recollida indirecta d'informació.
- Recull de dades existents:
 - ✓ Dades documentals (fonts primàries): textos crítics sobre l'obra de Casp entre 1943 i 1966.
 - ✓ Dades secundàries (fonts secundàries): bibliografia sobre la literatura catalana de postguerra

ACTIVITAT

Proposeu, en grups, un model d'observació que sigui adequat per a la recerca que heu proposat en la primera activitat del taller. Heu de dir què observareu, qui i com.

Si ho preferiu, podeu llegir i comentar la descripció que fa Vanessa Bretxa del qui, el què i el com de l'etapa d'observació de la seva tesi doctoral (Bretxa, 2014, *El salt a secundària. Canvis en les tries lingüístiques i culturals dels preadolescents mataronins en la transició educativa*. Capítol VII. Metodologia i treball de camp, <http://tdx.cat/handle/10803/145561>). Vegem-ne alguns fragments:

El següent gran repte per al disseny d'aquest projecte raïa en la definició de l'univers i la tècnica de mostratge. En un inici es va plantejar elaborar una mostra representativa de Catalunya però atesa la necessitat de resseguir amb la màxima precisió no sols l'evolució de cada individu, sinó l'impacte que aquesta evolució podia tenir en l'entorn immediat i el centre escolar, l'equip de recerca va decantar-se per l'estudi no pas d'informants solts, sinó de localitats senceres amb l'objectiu de garantir la mínima pèrdua d'informants en el pas de cycle educatiu. Per tal de seleccionar les localitats o comarques que formarien part de la mostra de l'estudi es varen tenir en compte criteris sociolingüístics i sociodemogràfics.

Criteris sociodemogràfics	Criteris sociolingüístics
1) Territoris de parla catalana	1) Model lingüístic educatiu: únic o de línies
2) Grandària de la localitat o tipus d'hàbitat: urbà- gran ciutat (més de 100.000 habitants), semirubà- ciutat mitjana (poblacions d'entre 15.000 i 30.000 habitants) i rural- poblacions petites.	2) Situació sociolingüística del territori a partir de la L1: població majoritària amb L1 castellà que correspon a l'Àmbit Metropolità de Barcelona (AMB) i població majoritària L1 català (resta de Catalunya).
3) Municipis autocontinguts: són municipis prou gran per tenir escoles públiques i concertades, i en què la majoria dels casos el alumnes es quedessin en el municipi en pas de cycle educatiu.	3) Coneixement de català (2001) del municipi: per sobre de la mitjana de Catalunya o per sota.
	4) Municipis on hi hagués barreja L1 d'escoles públiques i concertades; és a dir, que no hi hagués polarització lingüística per raó de tipologia de centre.

L'univers objecte d'estudi era els estudiants que cursaven 6è als diferents territoris de llengua catalana (TLC): Catalunya, la Franja, les Illes Balears, el País Valencià, Andorra, la Catalunya Nord i l'Alguer. El primer filtre va ser el model lingüístic educatiu únic i amb una vitalitat etnolingüística favorable al

català. Així doncs, es van seleccionar només els territoris que tinguessin un model educatiu de conjunció; és a dir, que tots els alumnes estiguessin escolaritzats en un únic model educatiu i amb una única llengua d'instrucció. D'aquesta manera, de tots els territoris de llengua catalana, només es van seleccionar: Catalunya, les Illes i la Franja. El País Valencià, Andorra, la Catalunya Nord i l'Alguer (en aquest últim cas per falta de vitalitat etnolingüística) van quedar al marge perquè segueix un model educatiu per línies que no universalitza el coneixement de català a la població escolar.

El qüestionari estava estructurat en vuit dimensions amb l'objectiu d'incloure els àmbits més importants de l'entorn quotidià dels preadolescents:

Bloc I: Dades sociodemogràfiques de l'informant i familiars,
Bloc II: Dades sobre l'ús del temps i activitats extraescolars,
Bloc III: Dades de lleure i consum cultural,
Bloc IV: Dades sociolingüístiques familiar
Bloc V: Dades de competència lingüística en català i castellà,
Bloc VI: Dades d'usos lingüístics dins l'escola,
Bloc VII: Dades d'usos lingüístics a la xarxa social, i
Bloc VIII: Dades de confiança, actituds i representacions lingüístiques.

Per estructurar els qüestionaris es va seguir les aportacions d'Alvira (2004, 27), on s'estableix que a l'hora d'elaborar un qüestionari cal determinar uns criteris per realitzar una formulació correcta de les preguntes: no plantejar preguntes dobles, evitar preguntes esbiaixades, adequar el vocabulari a la població estudiada, redactar preguntes breus, senzilles i comprensibles i fer una contextualització a les preguntes. Al mateix temps, cal fer un esforç també per tenir molt en compte quines són les conseqüències de la manera com es pregunta a través d'un qüestionari (Martínez, González, i Miguel 2005, 26). Alguns dels problemes que s'han de tenir en consideració són: d'entrada que no tothom entén de la mateixa manera allò que es pregunta. Per aquest motiu, és sempre millor utilitzar preguntes en present i no en passat perquè es pot tendir a una idealització de les respostes quan es pregunta sobre pràctiques realitzades en el passat, com també el fet que sovint s'obliga als enquestats a formar-se una opinió al voltant d'un tema sobre el qual no havien reflexionat mai.

L'anàlisi

En l'etapa d'observació hem recollit totes les informacions que demanaven les hipòtesis, i ens hem trobat coses que havíem previst i fets i relacions noves que no havíem previst. L'anàlisi parteix de tot això per tal de:

1. Comprovar si les informacions recollides es corresponen efectivament a allò que (d'acord amb les hipòtesis) podíem esperar.
2. Interpretar els fets inesperats, tot revisant o afinant les hipòtesis, per tal de suggerir millores en el model d'anàlisi i proposar aspectes sobre els quals caldria reflexionar en treballs de recerca posteriors.

Per tal que l'anàlisi sigui sistemàtica i ens permeti aprofundir empíricament en el comprensió de les informacions recollides no n'hi ha prou amb comparar les informacions que hem obtingut de diverses fonts. Cal identificar els components de cada informació, i fer una síntesi de les informacions reagrupant-les sempre que es pugui.

Les dues eines fonamentals de l'anàlisi científica en ciències socials i humanes són [l'anàlisi estadística de dades](#) i [l'anàlisi del contingut](#).

L'anàlisi estadística de dades

L'anàlisi estadística s'utilitza per:

- Agrupar dades.
- Verificar la validesa dels agrupaments.
- Identificar patrons regulars de conducta en els agrupaments de dades.
- Identificar desviacions respecte dels patrons observats i els patrons esperables.
- Reagrupar dades a partir dels primers resultats de l'anàlisi i repetir el procés de verificació i observació dels patrons.

Algunes operacions que es fan en aquest procés d'anàlisi són les següents:

- Construir un índex que sintetitzi les informacions.
- Aplicar un test estadístic per comprovar la significació dels agrupaments de dades.
- Creuar dades per observar la correlació entre variables diferents.

1. Construir un índex que sintetitzi les informacions

Consisteix a **agrupar** o **reagrupar** les dades que es poden relacionar amb un mateix component o dimensió. Ens permet atorgar un valor numèric únic a les dades d'una dimensió o component específic.

Per fer-ho podem seguir els passos següents:

1. Representar la informació en una taula
2. Sumar els indicadors de la mateixa dimensió o component
3. Calcular la mitjana
4. Definir l'índex

Avantatges:

- Ens permet reagrupar al màxim les dades relatives a una dimensió o un component.
- Les decisions sobre els reagrupaments ens poden ajudar a revisar i afinar les hipòtesis i a millorar el model d'anàlisi.
- Aporta conclusions rellevants de manera simple.

Repte: Trobar l'índex pertinent.

Inconvenients:

- La mateixa simplicitat de la mesura pot fer que es tendeixi a fer-ne un ús abusiu.
- No sempre es pot calcular un índex global per a cadascuna de les dimensions. En aquest cas, cal resignar-se a treballar amb els percentatges i fixar-se en cadascun dels elements.
- Calen altres mesures addicionals per poder afirmar que les diferències entre els índexs són significatives (tests que mesurin la significació de les dades estadístiques)

Per exemple: Alturo (1987)², en un treball de recerca de postgrau sobre el canvi lingüístic, defineix un índex d'innovació lingüística per tal de comparar

² Alturo, Núria (1987): *Canvi sociolingüístic al Pont de Suert*. Tesis de Llicenciatura (postgrau). Universitat de Lleida.

els 38 informants de la mostra i obtenir, alhora, un valor global del grau d'innovació lingüística en la comunitat de parla estudiada. Per calcular aquest índex assigna un valor numèric (d'1 a 3) als tres fenòmens següents:

1. Només utilitza les formes lingüístiques locals.
2. Utilitza de manera variable les formes lingüístiques locals i les formes corresponents del català estàndard.
3. Utilitza sistemàticament les formes del català estàndard.

Amb aquestes dades obté un índex d'innovació lingüística de la comunitat de parla d'1,5, que indica el major pes de les formes locals en el dialecte de la comunitat, malgrat l'alternança, en alguns casos, amb formes de l'estàndard.

2. Aplicar un test estadístic per comprovar la significació dels agrupaments de dades.

La significació dels agrupaments de dades es pot mesurar estadísticament amb proves com la csi quadrada (χ^2) o la *t* d'Student (per a dades relacionades).

Qualsevol programa d'anàlisi estadística calcula automàticament la csi quadrada, però depèn de l'investigador fer els agrupaments de les dades observades.

Per exemple:

Forma	No concordança	Concordança
Si els plau	0	3
Si et plau	3	23
Si li plau	0	3
Si us plau	25	15
Sisplau	58	17

Forma	No concordança	Concordança
Si els/li plau	0	6
Si et plau	3	23
Si us plau	25	15
Sisplau	58	17

El programa estadístic calcula, per a aquestes dades, que $\chi^2 = 3,383$, amb un **grau de llibertat (Df) = 1**

La combinació dels valors de la csi quadrada (χ^2) i del grau de llibertat (Df) permet obtenir el valor de probabilitat (**p**), que és el que ens diu si les dades que estem analitzant tenen significació estadística.

Podeu trobar una taula de distribució d'aquests valors en aquest enllaç:

<http://sites.stat.psu.edu/~mga/401/tables/Chi-square-table.pdf>

En l'exemple que estem comentant, hem de buscar el lloc de χ^2 en la fila del grau de llibertat 1.

Com veiem a la taula següent, el valor P corresponent als valors $\chi^2 = 3,383$ i Df = 1 es troba prop de 0.05. Atès que la significació òptima és $P = 0.05$, podem considerar que **les dades que estem analitzant són significatives estadísticament.**

Grau de llibertat (Df)	χ^2											
	0.004	0.02	0.06	0.15	0.46	1.07	1.64	2.71	3.84	6.64	10.83	
1	0.004	0.02	0.06	0.15	0.46	1.07	1.64	2.71	3.84	6.64	10.83	
2	0.10	0.21	0.45	0.71	1.39	2.41	3.22	4.60	5.99	9.21	13.82	
3	0.35	0.58	1.01	1.42	2.37	3.66	4.64	6.25	7.82	11.34	16.27	
4	0.71	1.06	1.65	2.20	3.36	4.88	5.99	7.78	9.49	13.28	18.47	
5	1.14	1.61	2.34	3.00	4.35	6.06	7.29	9.24	11.07	15.09	20.52	
6	1.63	2.20	3.07	3.83	5.35	7.23	8.56	10.64	12.59	16.81	22.46	
7	2.17	2.83	3.82	4.67	6.35	8.38	9.80	12.02	14.07	18.48	24.32	
8	2.73	3.49	4.59	5.53	7.34	9.52	11.03	13.36	15.51	20.09	26.12	
9	3.32	4.17	5.38	6.39	8.34	10.66	12.24	14.68	16.92	21.67	27.88	
10	3.94	4.87	6.18	7.27	9.34	11.78	13.44	15.99	18.31	23.21	29.59	
Valor P (Probabilitat)	0.95	0.90	0.80	0.70	0.50	0.30	0.20	0.10	0.05	0.01	0.001	

Df = 1
 $\chi^2 = 3,383$
 $0.10 > p > 0.05$

Significació òptima

Menys significatiu $\longleftrightarrow$ Més significatiu

3. Creuar dades per observar la correlació entre variables diferents

De vegades cal ampliar l'anàlisi per determinar si hi ha relació entre tipus de dades diferents que hem analitzat per separat.

Per exemple:

En la seva tesi doctoral, Vanessa Bretxa observa que la llengua majoritària dels pares tant a 6è de primària com a primer d'ESO és el castellà, tal com veiem a la taula següent:

Taula 73 Llengua inicial del pare. Percentatges

Llengua inicial del pare	Curs		Diferència
	6è primària	1r ESO	
Català	22,5	22,0	-0,5
Català i castellà	10,8	10,3	-0,5
Castellà	53,6	54,1	0,5
Altres llengües i combinacions	13,1	13,6	0,5
Total	100,0	100,0	

Font: RESOL 2007-08

Aquestes dades després es creuen per veure si en el pas de 6è de primària a 1r d'ESO hi ha un canvi en el record de la llengua inicial del pare. Les

dades mostren que la majoria d'estudiants mantenen el record de la llengua inicial del pare, però en un 18,5% dels entrevistats hi ha un canvi de matís. Per exemple: un 4,5% dels entrevistats que identificaven el pare com a bilingüe inicial a 6è de primària, a 1r d'ESO l'identifiquen com a castellanoparlant; i un 4,6% dels que l'identificaven com a castellanoparlant a 6è de primària, a 1r d'ESO l'identifiquen com a bilingüe familiar.

Taula 74 Creuament llengua inicial del pare (T1-T2). Percentatges.

Llengua inicial del pare 1r ESO	6è de primària				Total
	Català	Català i castellà	Castellà	Altres llengües i combinacions	
Català	18,3	2,6	0,8	0,2	22,0
Català i castellà	2,1	3,6	4,6	0,0	10,3
Castellà	1,9	4,5	47,2	0,5	54,1
Altres llengües i combinacions	0,1	0,1	0,9	12,4	13,6
	22,5	10,8	53,6	13,1	100,0

(χ^2 0,000 / λ 0,622)

(Bretxa, 2014, <http://tdx.cat/handle/10803/145561>)

Eines:

Per aprendre anàlisi estadística us pot ser útil aquest curs:

La estadística: una orquesta hecha instrumento. Curso de Estadística.
Jaume Llopis Pérez.

<https://estadisticaorquestainstrumento.wordpress.com/>

Podem analitzar les dades amb un programa de tractament quantitatiu de dades. Es poden utilitzar programes del tipus SPSS o Student, que són de pagament i més complets. O fer anàlisis més simples amb programes de distribució lliure, que no suposen un cost econòmic, per exemple els del paquet LibreOffice.

Podeu consultar aquest manual de l'Institut Obert de Catalunya:

Rossell Olivé, M. Antònia (coord.) (2013): *Ofimàtica i procés de la informació*. Barcelona: Institut Obert de Catalunya, Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Disponible a http://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/0252_AFI/AFI_0252_M05/web/html/index.html

L'anàlisi del contingut

Els mètodes d'anàlisi del contingut permeten tractar informacions complexes de manera metòdica i en profunditat.

Els objectes de l'anàlisi del contingut poden ser textos i imatges molt diversos: obres literàries, articles periodístics, documents oficials, programes audiovisuals, declaracions polítiques, actes de reunions, informes, etc.

La metodologia consisteix a triar termes que són significatius per al locutor (el parlant, o la persona que escriu), i a analitzar-ne la freqüència i l'articulació. El procediment és estable i sistemàtic, i en ciències socials es fa servir per aprofundir en la comprensió de l'activitat cognitiva del locutor, les significacions socials o polítiques del discurs, o l'ús social de la comunicació. En l'àmbit dels estudis filològics és especialment interessant per a la recerca en pragmàtica, lingüística textual, sociolingüística, psicolingüística, retòrica, crítica textual, recepció literària, etc.

Hi ha recursos computacionals que són útils per automatitzar l'anàlisi del contingut. Per exemple el programa Atlas.Ti, que té una versió de prova en accés lliure que pot ser suficient per provar la utilitat de l'instrument o en treballs amb poc volum documental.

Hi ha dos tipus de **mètodes principals d'anàlisi del contingut**:

1. Quantitatius

- Tenen un caràcter extensiu (analitzen un gran volum d'informacions succintes).
- Aporten informació sobre la freqüència d'aparició de determinats continguts i les seves correlacions.

2. Qualitatius

- Tenen un caràcter intensiu (analitzen un nombre reduït d'informacions complexes i detallades).
- Aporten informació sobre la presència o l'absència d'unes característiques determinades, o sobre les modalitats d'articulació del discurs.

Hi ha tres **tipus d'anàlisis**: **temàtiques**, **formals** i **estructurals**. Són similars, i les diferències tenen més a veure amb l'èmfasi que es posa en un aspecte particular. A més, es poden combinar en un mateix treball de recerca.

Anàlisis temàtiques

Pretenen posar de manifest les representacions socials o els judicis dels locutors, a partir de l'anàlisi de determinats elements constitutius del discurs.

Mètodes que destaquen:

- L'anàlisi categorial: càlcul de freqüències de dades (especialment temes evocats) agrupades en categories significatives.
- L'anàlisi avaluativa: càlcul de la freqüència i la intensitat dels judicis o avaluacions dels locutors, i també de les connotacions positives o negatives.

Exemple:

Ribas, Montserrat i Lydia Fernández (2007): "Dones, identitat i televisió: la construcció informativa del 8 de març". *Quaderns del CAC*, 25: 81-90.
https://www.cac.cat/pfw_files/cma/recerca/quaderns_cac/Q25ribasfdez.pdf

Anàlisis formals

Se centren bàsicament en les formes i l'encadenament del discurs.

Mètodes que destaquen:

- L'anàlisi de l'expressió: anàlisi de la forma del discurs (vocabulari, llargària de les frases, ordre de les paraules, vacil·lacions, correccions, etc.)
- L'anàlisi de l'enunciació: anàlisi del procés discursiu (desenvolupament general, ordre de les seqüències, repeticions, ruptures del ritme, etc.)

Exemple:

Sánchez Cano, Manel i M. José del Río (1999): "La gestió de la conversa a l'aula de suport". *Suports*, 3, 1: 38-49.

<http://www.raco.cat/index.php/Suports/article/viewFile/101927/141900>

Anàlisis estructurals

Posen l'èmfasi en la manera com es construeixen i s'ordenen els elements del missatge. Miren de posar de manifest els seus aspectes subjacents i implícits.

Mètodes que destaquen:

- L'anàlisi de les concomitàncies: examina les associacions entre temes (que hi hagi concomitàncies denota una certa estructura mental i ideològica, i unes certes preocupacions latents)
- L'anàlisi estructural pròpiament dita: intenta descobrir l'estructura oculta del discurs, els principis que organitzen els elements del discurs, independentment del contingut d'aquests elements.

Exemple:

Cuadrado, Sandra (2002): "Estudi lèxic de la Poesia escènica de Joan Brossa, Anàlisi de les concordances". *Zeitschrift für Katalanistik*, 15: 71–89.

<http://www.romanistik.uni-freiburg.de/pusch/zfk/15/cuadrado.pdf>

Recordeu:

Analitzar dades no és donar dades, sinó reagrupar, sintetitzar, interpretar, validar... Anar de les preguntes al concepte.

ACTIVITAT

Discutiu, en grups, quina metodologia d'anàlisi pot ser més adequada per a la recerca que heu proposat en la primera activitat del taller.

Si ho preferiu, també podeu comentar la metodologia d'anàlisi de la tesi doctoral de Vanessa Bretxa (<http://tdx.cat/handle/10803/145561>).

8.2.3.4. Índex Llengua inicial familiar (iL1F)

A continuació es presentarà l'índex L1F que agrupa les quatre variables presentades fins ara: la llengua inicial de l'informant, la llengua que els pares parlaven entre ells quan l'informant era petit, la llengua inicial de la mare i la llengua inicial del pare. Totes aquestes variables fan referència al passat, a l'origen lingüístic de la família. A la taula següent es presenten les dades de l'índex L1F en català, bilingüe, castellà i altres llengües i combinacions, com es pot veure les diferències entre els dos anys són molt minses, entre -0,3 i 1,3 punts. De manera global la llengua inicial familiar dels estudiants de Mataró es distribueix de la següent manera: un 24% tenen el català com a L1F, un 50% tenen el castellà, un 13,5% el català i el castellà i un 12% tenen altres llengües i combinacions.

Taula 75 Mitjanes de l'índex de la llengua inicial familiar

iL1F	Curs		Diferència (T ₁ -T ₂)
	6è primària	1r ESO	
iL1F _català	24,0	23,7	-0,3
iL1F _català/castellà	14,2	13,1	-1,1
iL1F _castellà	49,4	50,7	1,3
iL1F _altres llengües i combinacions	12,4	12,4	0,0
Total	100	100	-0,3

Font: RESOL 2007-08

La prova de la t d'Student per mostres relacionades ens informa que no hi ha diferències estadísticament significatives entre les mitjanes de les dades de la llengua inicial familiar de primària i les de secundària en cap de les quatre llengües. Hi ha una correlació molt forta en el cas del català i les altres llengües; és a dir, les dues variables (T_1 i T_2) estan molt relacionades i la relació és positiva. Així doncs, la llengua inicial catalana a primària pot predir en un 82,2% L1F catalana dins la família a secundària i també passa en el cas de les altres llengües i combinacions que poden predir en un 91% la L1F d'altres llengües a secundària. En conclusió, el grup que té el català i les altres llengües i combinacions són més estables i més autocontinguts que el grup dels bilingües i en menor grau que el grup dels castellanoparlants. Resumint, no hi ha canvis estadísticament significatius en la llengua inicial familiar en cap llengua (vegeu següent).

Taula 76 Correlació L1F T_1 - T_2 i prova de la t d'Student per mostres relacionades.

iL1F	N	Correlació	R ²	Sig.	t	Sig.
iL1F_català (T_1 - T_2)	886	0,901	81,2	,000	0,656	0,512
iL1F_català/castellà (T_1 - T_2)	886	0,436	19,0	,000	1,502	0,133
iL1F_castellà (T_1 - T_2)	886	0,848	71,9	,000	-1,773	0,077
iL1F _altres llengües i combinacions (T_1 - T_2)	886	0,954	91,0	,000	-0,060	0,952

Un 30,5% dels adolescents mataronins diu que en el pas a secundària els professors majoritàriament els parlen una llengua diferent de la que els parlaven els mestres de primària i un 69,5% diuen que no hi ha canvi. Especialment aquestes diferències es veuen reflectides en els usos de només o sobretot en català de primària a usos més bilingües a secundària (17,9%). En poques paraules, d'acord amb les dades recollides, el català era la llengua vehicular predominant als centres educatius de Mataró, però es trobava lluny de ser l'única llengua de docència, especialment en l'educació secundària. De fet, en el pas a secundària l'ús escolar del castellà guanyava terreny, no tant de manera isolada, sinó en règim de bilingüisme, fins al punt que a 1r d'ESO prop d'un terç de l'alumnat de Mataró diu funcionar activament en les dues llengües.

Taula 86 Creuament de la llengua que els professors parlen als alumnes a classe. Percentatges

Llengua que els professors parlen als alumnes a classe 1r ESO	6è de primària			Total
	Només o sobretot en català	Català i castellà	Només o sobretot en castellà	
Només o sobretot en català	56,6	9,2	0,8	66,6
Català i castellà	17,9	12,6	0,9	31,5
Només o sobretot en castellà	0,5	1,1	0,3	1,9
Total	75,0	23,0	2,0	100,0

(χ^2 0,000 / λ 0,071)

La comunicació de la recerca

La redacció del treball de recerca: perfils d'escriptor

No hi ha una única manera d'abordar el procés i la redacció d'un treball de recerca. Les diferències tenen a veure amb els objectius i l'àmbit de realització del treball, però també amb la diversitat d'estils cognitius individuals i les diferències en les estratègies que cada individu posa en marxa en cada tipus de treball (poden adoptar estils diferents en una ressenya d'un llibre i en la redacció d'un treball de màster, per exemple). Les diferències poden estar condicionades per la combinació específica de les intel·ligències múltiples³ de cada investigador, per les competències i habilitats que té, per l'experiència..., i afecten la seva manera d'abordar la redacció del treball.

Castelló (2007)⁴ té en compte aquesta diversitat a l'hora d'explicar el procés de composició d'un text acadèmic, i proposa una distinció entre quatre perfils d'escriptor diferents:

Bus: Necessita començar a escriure de manera immediata; pot escriure molt sense haver pensat abans apartats o estructura. Quan ha escrit molt, es troba amb la dificultat d'organitzar el que ha escrit de manera estructurada.

Helicòpter: Busca dominar el panorama general abans de començar a escriure. Li resulta molt difícil escriure si abans no té una perspectiva clara del que ha de contenir el seu escrit i com s'organitzarà.

Trencaclosques: Va guardant fragments d'informació que li semblen interessants, fins que arriba el moment d'anar-los ajuntant. S'enfronta a la dificultat d'organitzar aquestes informacions de manera coherent.

Caos: No és regular a l'hora d'afrontar el procés de composició. Pot ser de vegades com qualsevol dels perfils anteriors, i abandona amb facilitat quan veu que no avança.

És positiu ser conscients de quin és l'estil d'escriptura amb què estem abordant la redacció d'un treball en particular, i utilitzar estratègies que compensin els problemes que ens pot plantejar cada estil.

³ Howard Garner: teoria de les intel·ligències múltiples.

⁴ Consulteu el capítol 2 i l'epíleg del llibre: Castelló, Montserrat (coord.) (2007): *Escribir y comunicarse en contextos científicos y académicos. Conocimientos y estrategias*. Barcelona: Graó.

La redacció del treball de recerca: convencions

ACTIVITAT

1. Feu una llista dels continguts que ha de tenir la presentació escrita d'un treball de recerca.
2. Compareu la vostra llista amb la que es proposa en guia docent sobre el treball de fi de màster de l'Agència per la Qualitat (AQU):
 - Introducció justificativa dels objectius i obstacles, si n'hi ha hagut.
 - Cos del redactat, paginat, que es pot organitzar segons diversos criteris dels quals dependran l'elaboració dels arguments, els raonaments científics i l'estil narratiu.
 - Sumari o síntesi conclusiva.
 - Inclusió de gràfics, taules, pictogrames, il·lustracions, etc.
 - Elaboració de les referències bibliogràfiques segons les normes que el títol de Màster demani (n'hi ha de nacionals i d'internacionals, entre les quals les més populars i sol·licitades pels editors i les revistes són: normes APA (de l'*American Psychological Association*), normes Vancouver (del *Comité Internacional de Directores de Revistas Médicas*), i moltes altres. Actualment calen també les *webgrafies*.
 - Inclusió dels annexos.
 - S'ha de tenir especial cura en controlar la presentació: qualitat tipogràfica, format, paper, cobertes, enquadernació i d'altres.

(http://www.aqu.cat/doc/doc_26365669_1.pdf)

La **presentació escrita** i la **presentació oral** del treball de recerca constitueixen la COMUNICACIÓ de la recerca, que cal mantenir diferenciada del PROCÉS de recerca.

És convenient que diferenciieu també entre el **procés de redacció** i l'**informe oral o escrit**: la **redacció del treball** és un procés reflexiu que porta a millorar la comprensió del procés de recerca que s'ha fet i a saber triar la millor manera de fer comprendre a d'altres com ha estat aquest procés: des de la pregunta inicial fins a les conclusions. L'**informe** és, en canvi, un producte textual que s'elabora per tal de donar compte del procés de la recerca i dels resultats obtinguts.

Independentment de l'estructura formal concreta que decidim donar a l'informe, la presentació del treball de recerca suposa realitzar les **accions** següents:

1. Justificar l'interès del treball.
2. Definir el marc teòric i metodològic.
3. Exposar les observacions.
4. Discutir els resultats de l'anàlisi en relació amb la pregunta inicial i les hipòtesis del treball.
5. Redactar l'apartat de conclusions.
6. Citar les fonts.
7. Afegir els annexos (si n'hi ha).

En el **procés d'elaboració dels informes escrit i oral** del treball convé tenir en compte aquests aspectes:

1. La funcionalitat de les **modalitats del discurs acadèmic**.
2. El **gènere discursiu** a què hem d'adaptar la forma del text.
3. La **multimodalitat** de la comunicació: text, imatge, àudio, vídeo.
4. La **intertextualitat**: la presència d'altres textos en el text propi, de manera subjacent (intertextualitat) o explícita (referències i citacions).
5. El **caràcter cooperatiu** del treball: l'investigador mai no està sol del tot; pot comentar amb d'altres persones la forma que va prenent el treball.
6. La **revisió**: la reflexió i valoració constant de la feina que es va fent durant el procés d'elaboració de l'informe.
7. L'**edició**: la preparació de la forma final de la presentació.

1. La funcionalitat de les modalitats del discurs acadèmic

ACTIVITAT

1. Redacteu en un sol paràgraf el mateix que voleu explicar en l'informe del treball de recerca. El que escriviu ha de ser suficient perquè qualsevol que ho llegeixi pugui fer-se una idea del conjunt del treball.
2. A quina d'aquestes modalitats d'escriptura acadèmica diríeu que correspon el paràgraf que heu redactat?
 - **Argumentació:** vol convèncer algú d'alguna cosa.
 - **Explicació:** diu per què va passar una cosa i no una altra.
 - **Descripció:** identifica propietats o qualitats de coses.
 - **Definició:** determina el significat d'una paraula o d'un concepte.

Segons Downes (2006)⁵, comprendre bé la funcionalitat d'aquestes modalitats discursives pot ajudar l'investigador a redactar amb més facilitat i expertesa el seu treball.

2. El gènere discursiu a què hem d'adaptar la forma del text

El gènere discursiu és la forma convencional que pren el text en el context particular en què l'hem d'exposar, difondre o sotmetre a validació externa.

L'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya ha descrit així, per exemple, les diverses formes que pot prendre un Treball de Fi de Màster⁶:

⁵ Downes, Stephen (2006): "How to Write Articles and Essays Quickly and Expertly"
<<http://www.downes.ca/post/38526>>

⁶ Rodríguez, M. Luisa i Juan Llanes (coords.) (2013): Com elaborar, tutoritzar i avaluar un Treball de Fi de Màster. Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya. Pàg. 12.
<http://www.aqu.cat/doc/doc_26365669_1.pdf>

Algunes de les formes en què es poden presentar els treballs de Màster poden ser:

- **Com article de revista.** Aquesta forma de treball consisteix en l'elaboració d'un article científic. Ha de cenyir-se a les pautes de presentació i avaluació d'un article científic, fet que implica considerar cadascuna de les seves parts segons quina sigui la modalitat de l'article, és a dir, de caire empíric o teòric. Requereix un important exercici de síntesi.
- **Com un assaig.** Aquesta manera de presentar el treball té com a objectiu la reflexió profunda i acurada sobre un tema concret. Ha de reflectir la capacitat de raonament de l'estudiant en relació amb una qüestió teòrica; això implica, principalment, la coneixença acurada de les diferents maneres com aquesta qüestió ha estat concebuda; requereix també establir un diàleg amb el que diu la literatura sobre la temàtica per tal d'evitar la descripció pura de contingut teòric.
- **Com un informe clàssic de recerca.** Aquesta forma de treball consisteix en l'elaboració d'un informe. Ha de presentar el marc teòric fonamentat, els objectius i finalitat de la investigació, interrogants i/o hipòtesi de partida, els destinataris o mostra de l'estudi, el disseny metodològic de referència i els resultats i conclusions de la recerca.
- **Com a proposta de producte.** En aquest cas, es tracta d'elaborar un producte —tecnologia, sistema, instrument, etc.— concret que respongui a una demanda o necessitat d'un sector professional. Generalment compta amb una memòria explicativa detallada (segons característiques del sector laboral de referència) i el producte pot materialitzar-se en formats diversos (una plataforma web, una aplicació tecnològica, un mecanisme o artefacte, una producció audiovisual, etc.).

La redacció del TFM, siguin quines siguin les seves finalitats i formes, ha de ser clara i sintètica. Al llarg del text s'ha de perfilar un fil conductor que doni sentit a la lectura i que vagi construint el coneixement que s'ofereix.

3. La multimodalitat de la comunicació

L'ús de **modes no verbals** (fotografies, esquemes, vídeo, àudio) en la presentació **ha de sumar, no restar**. Cal fer-ho servir si facilita la comprensió del treball als lectors del text escrit i l'auditori de la presentació oral, però no ha de constituir un objectiu per ell mateix.

En la presentació oral, **l'estil comunicatiu** ha de ser **assertiu**. Si teniu, en general, un estil comunicatiu no assertiu (passiu o agressiu), procureu practicar un estil més assertiu a partir d'alguna informació bàsica sobre aquests estils comunicatius i amb pràctiques de presentació amb gent de confiança que pugui dir-vos què podeu millorar.

4. La intertextualitat

El concepte d'intertextualitat es refereix al caràcter de continuïtat de les formes discursives, que són mai absolutament autònomes ni absolutament noves. En relació amb un treball de recerca ens hi referim en relació amb la forma en què apareixen altres textos en l'informe del treball de recerca.

Els investigadors primerencs tendeixen a copiar literalment la informació que els sembla rellevant. Si el procés de recerca ha estat correcte i hi ha hagut una reflexió atenta sobre el model d'anàlisi i les etapes d'observació i anàlisi és possible que això no passi tant. L'investigador ha d'explicar amb les seves pròpies paraules el que diuen altres autors, i com ho relaciona amb les seves pròpies observacions.

Comentar treballs previs:

A l'hora de comentar treballs previs cal ser respectuós, sense deixar de ser crític. Fixeu-vos en el que diu Ramon i Cajal sobre la manera de comentar els treballs d'altres investigadors:

"Al consignar los antecedentes históricos, nos vemos obligados con frecuencia a formular juicios acerca del alcance de la obra ajena. Excusado es advertir que, en tales apreciaciones, debemos conducirnos no sólo con imparcialidad, sino haciendo gala de exquisita cortesía y de formas agradables y casi adulatoras. Indulgentes con las equivocaciones del servicio, seremos respetuosos y modestos ante los *lapsus* de los grandes prestigios científicos. Temamos siempre que nuestras observaciones representen ligerezas de la impaciencia o espejismo del entusiasmo juvenil. Antes, pues, de resolvernos a repudiar un hecho o una interpretación comúnmente admitidos, reflexionemos maduramente."

(Santiago Ramon i Cajal,
http://cvc.cervantes.es/ciencia/cajal/cajal_reglas/capitulo_08.htm)

Com comentar errors d'observació

- No atribuir l'error a la ignorància de l'autor, sinó a raons objectives: la imperfecció de la tècnica usada, les característiques del model teòric, l'ús de material insuficient o poc adequat, etc.
- Valorar els aspectes positius del treball: aportacions originals, claredat en l'exposició de les dades, etc.

Com comentar errors teòrics

- Si, per exemple, la hipòtesi és arbitrària, sense cap base fonamentada, podem dir que caldria haver tingut en compte tal fet i tal altre, que la contradiuen, però que és interessant i mereix discussió.
- Si és excessivament trivial, és preferible no comentar-la, i citar només les observacions exactes (si n'hi ha) i altres mèrits que pugui tenir el treball.

Formes de citació⁷:

- No integrades: entre parèntesis
- Integrades: en el text

NO INTEGRADAS

Fuente. La primera función es atribuir una proposición a otro *autor*. La proposición debe ser una afirmación de lo que es conocido como verdad, tales como hechos o resultados de investigación o ideas atribuidas a otro autor. La citación cumple con la función de apelar a una autoridad académica, e indica de dónde vienen las ideas o los resultados. Por ejemplo: «Los aspectos fonológicos estudiados, tal como conciencia de la rima (Bryant y Bardley, 1998), conciencia segmental (Morais, 1994), analogía (Goswani, 1998)...».

Identificación. Identifica un *agente* en la oración que refiere. Por ejemplo: «El modelo de simulación ha sido desarrollado para incorporar todos los rasgos importantes de... (Potts, 1980)». En lugar de decir «Potts ha desarrollado...» o de decir «El modelo de simulación desarrollado por Potts (1989)...». El escritor prefiere focalizar la atención sobre la información, diferenciando entre autor e información más prominente en la cita.

Referencia. Este tipo de cita está generalmente señalada por la inclusión de la directiva de «mirar» o «ver»: «El tradicional concepto de cooperación en la conversación (de Grice, 1975) puede recuperarse para...».

Origen. Indica el origen del concepto o producto: «La función ideacional (Halliday, 1994)».

⁷ Anna Teberosky (2009): "El texto académico". Dins Castelló (coord.), cap. 1, pàg. 43.

INTEGRADAS

Controladas por el verbo. El acto de cita, cuando es agente, está controlado por el verbo, en voz activa o en voz pasiva: «D. Olson (1985) *define* el conocimiento letrado como...» o «En su *Filosofía del lenguaje natural*, Austin (1962) *diferencia* entre significado de las expresiones y fuerza ilocucionaria».

Nominalizadas. La cita es una frase nominal o parte de una frase nominal. La distinción es básicamente gramatical, pero también puede implicar una proceso de objetivación propio de la nominalización, cuando una frase nominal significa un texto más que un agente humano: «El precio típico de la demanda para los productos en Canadá, como lo muestra Scout (1987)...», «El trabajo de Olson (1985) demuestra que la variación...», «En su *Filosofía del lenguaje natural*, Austin (1962) *diferencia* entre significado de las expresiones y fuerza ilocucionaria».

No citación. Cuando el escrito no da ningún nombre de referencia porque ya ha sido mencionado: «El “clásico” concepto sobre el complejo de Edipo de Freud, se puede aplicar...».

Referències bibliogràfiques:

A l'hora de fer constar les referències de la bibliografia consultada cal tenir en compte:

- La distinció entre fonts primàries (objecte d'anàlisi) i fonts secundàries (bibliografia de consulta).
- L'ordre de presentació de les referències.
- Les convencions bibliogràfiques.

Un exemple de separació explícita de les **fonts primàries** i les **secundàries**⁸:

⁸ Alturo, Núria (2001): “La terminologia lingüística en les gramàtiques catalanes del 1891 al 1933: el temps i l'aspecte”, *Zeitschrift für Katalanistik*, 14: 62-97. <http://www.romanistik.uni-freiburg.de/pusch/zfk/14/06_Alturo.pdf>

6 Bibliografia

6.1 Gramàtiques revisades

- Bardina, Joan (1907): *Gramàtica pedagògica de la llengua catalana*, Curs superior. Barcelona: Fidèl Giró.
- Fabra, Pompeyo (1891): *Ensayo de gramática de catalán moderno*, Barcelona: L'Avenç de Massó i Casas. Facsímil editat per Sebastià Bonet, juntament amb Fabra (1898), Barcelona: Altafulla (1993).
- Fabra, Pompeu. (1898): *Contribució a la gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona: Tipografia L'Avenç. Facsímil editat per Sebastià Bonet, juntament amb Fabra (1891), Barcelona: Altafulla (1993).
- Fabra, Pompeyo (1912): *Gramática de la lengua catalana*, Barcelona: Tipografia L'Avenç Massó, Casas & C^a.
- Fabra, Pompeu (1918a [1a edició]) / (1933 [7a edició]): *Gramàtica catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Fabra, Pompeu (1918b [4a edició: 1931]): *Gramàtica catalana. Curs mitjà*, Barcelona: Editorial Pedagògica.
- Fabra, Pompeu (1929): *Compendio de gramática catalana*, Barcelona: Librería Catalonia.

(etc.)

6.2 Altres referències bibliogràfiques

- Alturo, Núria (1997): *La semàntica verbal del català: la representació dels esdeveniments*, Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.
- Alturo, Núria (2000): «El tractament del significat dels temps verbals en l'obra de Pompeu Fabra», dins: Ginebra, Jordi / Martínez Gili, Raül-David / Pradilla, Miquel Àngel (eds.): *La lingüística de Pompeu Fabra*, Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. Vol. 2, 9-19.
- Badia, Antoni M. (1962): *Gramàtica catalana*, Madrid: Gredos.
- Badia, Antoni M. (1994): *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Badia, Antoni M. (1995): «El lingüista», *Catàleg de l'exposició 'Artur Martorell. Un educador del nostre temps'*, Barcelona: Generalitat de Catalunya. 84-89.
- Batlle, Mar (2000): «Pompeu Fabra i la denominació dels temps compostos en català», dins: Ginebra, Jordi / Martínez Gili, Raül-David / Pradilla, Miquel Àngel (eds.): *La lingüística de Pompeu Fabra*, Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. Vol. 2, 33-47.

L'ordre de presentació de les referències és generalment alfabètic, a partir del primer cognom de l'autor.

Pel que fa a les **convencions bibliogràfiques**, no hi ha un únic model de presentació. Hi ha diferències entre disciplines i també entre àmbits de presentació dels treballs. Revistes diferents, per exemple, segueixen convencions diferents. És recomanable fer servir les convencions més habituals en les revistes que publiquen treballs de la mateixa orientació que el treball que s'ha fet. Siguin quines siguin les convencions que s'adoptin, s'han d'aplicar, això sí, **de manera coherent i uniforme**.

Alguns models són, per exemple:

Critèria. Espai web de correcció de l'IEC

<http://criteria.espais.iec.cat/>

Caplletra. Revista Internacional de Filologia

http://www.cervantesvirtual.com/portales/caplletra/normes_publicacions/

Els Marges

<http://www.elsmarges.cat/publicar.htm>

Manual de estilo de Communication & Society

http://www.unav.es/fcom/communication-society/es/manual_de_estilo.php

5. El treball cooperatiu

Qualsevol treball de recerca té un component cooperatiu. En els treballs acadèmics de recerca, la cooperació en l'elaboració dels informes oral i escrit del treball s'estableix amb el professor tutor en primer lloc, però també amb els companys d'estudis i altres persones que cooperen en l'elaboració del treball, en la revisió de l'informe, i en l'assaig previ a la presentació oral.

En alguns casos, la recerca s'insereix en el context d'una recerca d'un equip d'investigadors més ampli. Això pot facilitar les coses, però també exigeix una major coordinació. És el cas, per exemple, de la tesi de Vanessa Bretxa, que hem comentat en apartats anteriors.

6. La revisió

La revisió de l'informe del treball de recerca s'ha d'entendre com un procés paral·lel a la redacció. No hem de revisar l'informe únicament al final, sinó durant tot el procés.

En el cas de la presentació oral, una bona estratègia de revisió consisteix a fer un assaig de la presentació. Es pot fer a l'aula, en hores de tutoria de grup; o bé l'estudiant pot demanar a un grup de persones de confiança que participin en aquest assaig fora de les hores lectives. Encara que els assistents a l'assaig no siguin professors, les seves impressions poden aportar informació útil per millorar la claredat i la correcció de la presentació.

7. L'edició

Editar l'informe és tenir cura dels aspectes formals de la versió final del treball. Això inclou aspectes del disseny gràfic o audiovisual de la presentació, així com la correcció normativa del text.

Els aspectes formals de cada gènere poden estar definits de forma explícita, com en les instruccions sobre la redacció de treballs de recerca que fan les institucions educatives, o en els criteris d'edició que les revistes publiquen o envien als autors dels articles. Algunes vegades no existeix una descripció explícita del gènere, i cal tenir en compte els models que existeixen.

Índex

Informació preliminar	2
Què és fer recerca científica?	3
Recursos per a la recerca	7
El procés i la comunicació de la recerca	13
El procés de recerca	14
La pregunta inicial	17
L'exploració	19
El punt de vista	25
La construcció del model d'anàlisi	30
L'observació	38
L'anàlisi	46
La comunicació de la recerca	56
Perfils d'escriptor	57
Convencions	58